

॥ ಶ್ರೀ ॥

॥ ಶಿಖಾಯೈ ನಮಃ ॥

ಶಿಖಾ

ಸದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಲಕ್ಷಣಂ

ಲೇಖಕರು :

ಪಂ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ ತಾನ್ತ್ರಪರ್ಣಿ

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಶ್ರೀ ನ್ಯಾಸದಾಸೆ ತಂತ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ

ನಂ. 36, 5ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಚಾಮರಾಜವೇಟೆ,
ಬೆಂಗಳೂರು.

ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ	ಲೈನ್	ತಪ್ಪು	ಒಪ್ಪು
2	10	ವಿಷಯದಲ್ಲಿ	ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
2	14	ವಂದಾನ	ವಂದನಾ
4	11	ವ್ರಾತೈಸ್ಸಾ	ವ್ರಾತೈಸ್ಸಾ
6	27	ಲೋಗಾಕ್ಷಿ	ಲೋಗಾಕ್ಷಿಃ
7	8	ಇಡೀ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು	ಬಿಟ್ಟು ಓದಿ
8	29	ಪ್ರಧಾನೆ	ಪ್ರಧಾನತೆ
8	30	ಪ್ರಹೃತ	ಪ್ರಹುತ
8	31	ಪ್ರಹೃತಾನುಕೃತಿ	ಪ್ರಹೃತಾನುಕೃತಿ
9	16	ದ್ವಿಜ ಆದಮೇಲೆ	ನಾವಿಧ್ಯಃವಿಪ್ರಃ ಸ್ತೈತ್ಯೈಹೀನಃ ಶ್ರೂತಿಯಃ ಎಂದು ಕೂಡಿಸಿ ಓದುವುದು
9	16	ನಾಸಂಸ್ಕಾರೇ	ನಾಸಂಸ್ಕಾರಃ
11	53	ಹಸ್ತಾ	ಹಸ್ತಾ
12	7	ಜಾನಾಬಿ	ಜಾನುಬಿ
13	1	ಲೇಖಂ	ಲೇಖಂ
14	5	ಮಿತಿನಾ	ವೀತಿನಾ
15	28	ವಲ್ಲನೆ	ವಲ್ಲದೆ
16	8	ಮೃಘ	ವಾಘಿ
21	16	ಸುಷ್ಮಾನದ	ಸುಷ್ಮಾನದ
21	30	ಕಾರ್ಯ	ಕಾರ್ಯಾ

॥ ಶ್ರೀ ॥

ಮುನ್ನುಡಿ

॥ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜೋ ವಿಙಯತೇ ॥

ಸಮಸ್ತ ಆಸ್ತಿಕ ಜನತೆಯ ಉನ್ನತಿಯು ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಆಗುವುದು. “ಧಾರಣಾದ್ಧರ್ಮ ಉಚ್ಯತೇ” “ಯತ್ ಸ್ಯಾತ್ ಧಾರಣ ಸಂಯುಕ್ತಂ ಸ ಧರ್ಮ ಇತಿ ಕೀರ್ತಿತಃ॥” ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳು, ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಜಗದ ಜನಾಂಗದ ಶಾಂತಿ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತಿ, ಸುಖಗಳು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸುವುವು.

“ವೇದೋಬಿಲೋ ಧರ್ಮ ಮೂಲಾ” “ವೇದ ಪ್ರಣಿಹಿತೋ ಧರ್ಮಃ”. “ನ ಹಿ ಧರ್ಮಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಃ ಸ್ಯಾತ್ | ನಿತ್ಯ ವಾಕ್ಯಾ ವಿನಾ ಕೃಚಿತ್” ಎಂಬ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳು, ವೇದವೇ ಧರ್ಮಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಸಾರುತ್ತವೆ.

ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಸ್ವವರ್ಣಾಶ್ರಮೋಚಿತ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳೂ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ವಹಿಸಿವೆ. ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಮಹತ್ವವೂ ಬದಲಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ನೂ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ—

ಯಃ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ವರ್ತತೇ ಕಾಮದರಶಃ |

ನ ಸ ಸಿದ್ಧಿಮವಾಪ್ನೋತಿ ನ ಸುಖಂ ನ ವರಾಃ ಗತೀಮಹಿ ||

(ಭ. ಗೀ ೧೬-೨೩)

ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹೀಗಿರುವಾಗ - ಕಾಲಕರ್ಮದುವಿವಾಹಾದಿಂದ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯು ಲೋಪದ ದಾರಿಯತ್ತ ಸಾಗಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಯಜ್ಞ ಸಂಕೀರ್ಣ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಢಾಂಧಕಾರ ಬಂದೊದಗಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿಷಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ತಾಮ್ರ ಪರ್ಣಿ ವಂಶತಿಲಕರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಬಂಜು ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಮಹತ್ವ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರದ ಅವಶ್ಯಕತೆ, ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಪರಿಚಯ, ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವ, ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕುಶವಾಗಿ ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ವಿಶೇಷತಃ ಚೌಲೋಪನಯನಗಳಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದ “ಶಿಖಾ” ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧೇಂದ್ರ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಸ್ಮೃತಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ವಿಶ್ಲೇಷ ಹುಟ್ಟುವ ಹಾಗೆ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥
॥ ಓಂ ಶಿಖಾಯೈ ವೌಷಟ್ ॥

ಶಿಖಾ ॥ ಸದ್ಭಾಹ್ಮಣ ಲಕ್ಷಣಂ ॥

ಲೇಖಕರು :
ಪಂ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ

ಶ್ರೀ ನ್ಯಾಸದಾಸ ತಂತ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಂ
(ನ್ಯಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ)
ಕಂ. 36, 5ನೇ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆ, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ,
ಬೆಂಗಳೂರು - 560 018.
ವಿದ್ವಾನ್: ಎ. ಧೀರೇಂದ್ರಚಾರ್, M.A.,

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಶ್ರೀ ನ್ಯಾಸದಾಸ ತಂತ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ
ನಂ. 36, 5ನೇ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆ, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ
ಬೆಂಗಳೂರು

ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ, ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಇದೊಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಪರಿಚಯವಾಗಿದೆ.
ಗುಣಗ್ರಾಹಿಗಳು ಇದರ ಸುಲಾಭ ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀ ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನವರಾದರೂ
ಪ್ರೌಢ ಮತಿಗಳಿಗೆ ಅನಂದಕಾರಕವಾದ ಈ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬರೆದು, ವೈದಿಕರಿಗೆಲ್ಲಾ
ಪರಮ ಉಪಕಾರ ಹಾಗೂ ಸಂತಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಹರಿವಾಯು ಗುರುಗಳು ಇವರಿಗೆ ಸುದೀರ್ಘ ಆಯುರಾರೋಗ್ಯಾದಿ
ಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನಿತ್ತು ಇವರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹೊರಬರುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹ
ಸಲಿ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಉಪಾಸ್ಯ ಶ್ರೀ ಹರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಪ್ರಭವ ಸಂವತ್ಸರ

ಅಗ್ರಹಾರೆ

ಗದಗ

ಅಷಾಢ ಬ. ಪಂಚಮಿ

ತಾ|| ೧೫-೭-೧೯೮೭

ಜಾಲಿಹಾಳಕೇಶವಾಚಾರ್ಯ,

॥ ಶ್ರೀ ॥

॥ ಇದಂ ಆರ್ಯಸಮ್ಮತಂ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗುರುರಾಜೋ ವಿಜಯತೇ ॥

“ಸರ್ವಾಃ ಕ್ರಿಯಾಃ ಹರೌಭಕ್ತೇ ಹರಿಭಕ್ತ್ಯೈಃ ಸ್ವನುಷ್ಠಿತಾಃ |

ಗುರುಭಕ್ತ್ಯೈಃ ಸದಾಚಾರೈಃ ಫಲಂತ್ಯದ್ಧಾ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ ||”

ಇದು ಶ್ರೀ ಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಆದೇಶ. ವಿಷ್ಣು-ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿವುಳ್ಳವರೂ, ಗುರುಭಕ್ತರೂ ಹಾಗೂ ಸದಾಚಾರ ಉಳ್ಳವರಿಂದ ಅನುಷ್ಠಿತವಾದ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳು ಮಾತ್ರ ಫಲಿಸುತ್ತವೆ. ಅನ್ಯಥಾ ಫಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ “ಸದಾಚಾರ” ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವು ಒಳಗಿನ ಹಾಗೂ ಹೊರಗಿನದಾದ ಶಾರೀರಿಕ ಸತ್ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಶಾರೀರಿಕ ಸುಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಚ್ಛರೀರ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಹಾಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಭಗವದಾಜ್ಞಾಪಾಲನ ರೂಪವಾದ ವೇದ-ವೈದಿಕ ಚಿಹ್ನೆ ಎಂದರೆ “ಶಿಖಾಧಾರಣ”. ಇದರಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಸತ್ಕರ್ಮ ಅನುಷ್ಠಾನವು ಎಂದೂ ಫಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೆ—

“ರಿಕ್ತೋ ವಾ ಏಷೋ ನಪಿಹಿತಃ ಯನ್ಮುಂಡಸ್ತಸ್ಮೈ

ತದಪಿಧಾನಂ ಯಚ್ಛಿಖಾ”

ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯವೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆಚ್ಛಾದನಾ ರಹಿತ ನಾದವನ್ನು ಫಲರಹಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. (ರಿಕ್ತಃ) ತಿರಸ್ಸಿನ ಆಚ್ಛಾದನೆಯೇ “ಶಿಖಾ” ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಶಿಖಾ ಶಬ್ದದ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಸ್ತಂಬರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

“ತೂಷ್ಣೀಂ ಕೇಶಾನ್ ವಿನೀಯ ಯಥರ್ಷಿ ಶಿಖಾ ನಿದಧಾತಿ

ಪ್ರತಿದಿಶಂ ಪ್ರವಪತಿ |

ಯಥರ್ಷಿ ಪ್ರವರ ಸಂಖ್ಯಯಾ ತಾಸಾಂ ಮಧ್ಯೆ ಶಿಖಾ

ವರ್ಜನಂ ಉಪನಯನೇ ವಪನಂ ಕಾರ್ಯಂ ||” ಎಂದು.

ತಿರಸ್ಸಿನ ಮಧ್ಯೆ ಶಿಖಾವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು “ಪ್ರತಿದಿಶಂ” ಎಂದರೆ ತಲೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ವಪನ (ಮುಂಡನ) ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಮುಷಿ ಪ್ರವರ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಖಾವನ್ನು ಬಿಡಬಹುದಾದರೂ ಮಧ್ಯೆ ಶಿಖಾಧಾರಣ ಸರ್ವ ಮುಷಿ ಪ್ರವರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸಮ್ಮತ.

ಇದೇ ಈಗಿನ ಪ್ರಚಲಿತ ಧಾರಣಕ್ರಮ ಉಳಿದಿದೆ. ಇಂತಹ ಶಿಖಾಧಾರಣ ವಿಷಯ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶದಷ್ಟು ನಿತ್ಯಸತ್ಯವೆಂದು ಎಲ್ಲರ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಬಾಧಿತ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾಲಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥಗಳ ಅನಭ್ಯಾಸ, ಅನುಪಲಬ್ಧಿ, ಅರ್ಥೈಸುವ ಪಾಠ-ಪ್ರವಚನಾದಿಗಳ ಅಭಾವಗಳಿಂದ

ಅಯೋಗ್ಯ ಜನರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಕುನಾದವನ್ನು ತಡೆದು, ಅನುಷ್ಠಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಮನನರಿಕೆ ಮಾಡಲು ಬೇಕಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ “ಶಿಖಾ ಸದ್ಭಾಷ್ಯಾಣ ಲಕ್ಷಣಮ್” ಎಂಬುವುದೂ ಒಂದು.

ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಗೆ ಪೋಷಕವಾದ ಮಾರಕವಾಗದ ಆಚಾರಾಂಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಉಳಿದ ಸದಾಚಾರ ಭಾಗವನ್ನು “ಗೊಡ್ಡಾಚಾರ” ಎಂದು ಅವಹೇಳನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈಗಿನ ಜನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಕೃತಿ “ಮುಳ್ಳು ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುವ ಜಾತಿ ಕುಸುಮ”ವಾಗಿದೆ. ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಬಾಹ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಶಿಖಾ ನಾಮಧಾರಣ, ವೇಷ-ಭೂಷಣಾದಿಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುವ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳು ಅರ್ಥಜರತೀಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಿಖಾಧಾರಣೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿವಾದಗಳು :—ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಇದ್ದರೂ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಹೇಳಿದರೂ ಧರಿಸಿದ್ದೆಲ್ಲಾ ಶಿಖಾ ಎಂದೂ, ನಿತ್ಯಧಾರ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೂ, ಧರಿಸಿದರೂ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಖಾ ಇಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಲಾವಣ್ಯಕೇಶ ಧರಿಸಬಹುದೆಂದೂ, ಅದೂ ಸ್ವತಃ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದೂ (self shaving) ಇತ್ಯಾದಿ....ಇತ್ಯಾದಿ....

ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟು ಶಿಖಾಧಾರಣ ಪ್ರಮಾಣ, ಲಕ್ಷಣ, ಪರಿಮಾಣ, ನಿತ್ಯಧಾರಣ, ಸಕ್ರಮಾಕ್ರಮಗಳ ವಿಚಾರ, ಸಾವಕಾಶ-ನಿರವಕಾಶ, ಚಿಂತಾ, ಅಪವಾದ ವಿಚಾರ, ಫಲಾಫಲಗಳ ಚಿಂತಾ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಾಂಗತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಗ್ರಂಥಗಳ ಉದಾಹರಣದೊಂದಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಈ ಗ್ರಂಥ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಸುಂದರ ಕೃತಿ. ಈ ಪ್ರಮಾಣ ಸಂಗ್ರಹಣ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಪಕ ಸಂಯೋಜನೆ ನಡೆಸಿದ ಶ್ರೀ ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರು ನಿಜವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯರು. ಇದರಂತೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೃತಿರತ್ನಗಳಿಗೆ ಇವರು ರತ್ನಾಕರರಾಗಲೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತಾ ಗುಣಾರ್ಣವನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ಪಾಗೂ ಗುರು-ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಬಾಳಗಾರು ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ
ಬೆಂಗಳೂರು

ಪ್ರಕಾಶಕರ ನುಡಿ

ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿಗಳು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಶಾಬ್ದಿಕ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಧರಿಸಿರುವುದೆಂಬುದು ಸರ್ವವಿದಿತ. ಆದರೂ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರ ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಶಿಖಾವನ್ನು ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ವೇತ್ಯಗಳು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬಹು ಅಲ್ಪವಾಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಶಿಖಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿದ್ದರೂ ಒತ್ತೊಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವ ಗ್ರಂಥದ ಅಪಶ್ಯಕ್ತಿಯಿದ್ದಿದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಪಂ|| ಶ್ರೀ|| ಶ್ರೀನಿವಾಸಚಾರ್ಯ ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ ಅವರ ಪ್ರಮಾಣ ಸಂಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಉತ್ತಮ ಕಿರು ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸಲು ಹರ್ಷಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಪ್ರಮಾಣವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಅನುಮೋದನೆ, ಪುಷ್ಪಿಫೋಷಣಗಳೂ ಸಹ ಬಹಳವಿವೆ. ಗ್ರಂಥಗಾರನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ದಾಹರಿಸಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದೃಢ ನಿಲುವಿಲ್ಲದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಲ್ಲ.

ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆಯ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮೀಯರಾದ ಆಸ್ತಿಕ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶ್ರೀ ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀ ಹರಿಯು ಆಯುರಾರೋಗ್ಯ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನಿತ್ತು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಶ್ರೀಯಸ್ಸು ನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಪಂ|| ಶ್ರೀ ಜಾಲಿಹಾಳ ಕೇಶವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಶಿರಸ್ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಶ್ರೀ|| ಪಂ|| ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ ಬಾಳಗಾರ ಅವರು ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಶುಭ ಆಶಿಸಿ ತಮ್ಮ ಒಂದು ಸದಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೀ|| ಪಂ|| ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಅನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಎ. ಧೀರೇಂದ್ರಚಾರ್

ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸದಾಸ ತಂತ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ

ಲೇಖಕರ ವಾಣಿ

ನಿಖಿಲ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಮಂಡಿತ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಧರ್ಮ, ಸರಾಸರತತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಘೋರ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಾದ ಶ್ರೀ ಮದಾನಂದತೀರ್ಥರು ೩೩ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಸೂತ್ರ, ಪುರಾಣ, ಗೀತಾ, ಆಚಾರ, ತಂತ್ರ, ತತ್ವ, ಉಪನಿಷತ್ತ್ರಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೃಢ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹೊಸ ವಿಷಯವೇನಲ್ಲ.

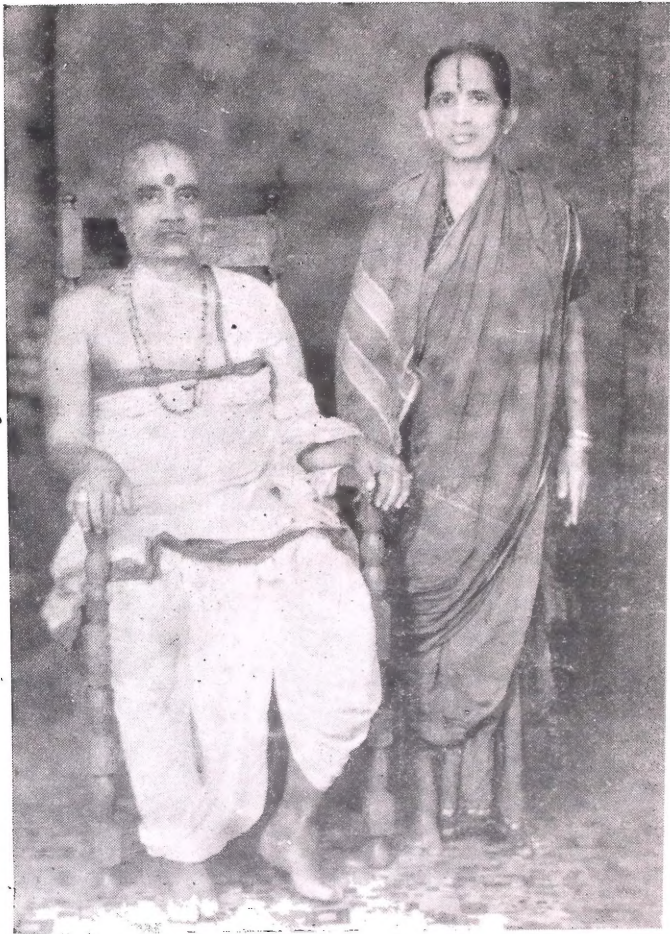
ಪ್ರಕೃತ ಸದಾಚಾರದ ಅಂತರ್ಭೂತವಾದ ಶಿಖಾಧಾರಣೆಯನ್ನು, ಶ್ರೀ ಮದಾಚಾರ್ಯರು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸದಿರುವುದು ಒಂದು ಮಹಾಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಸಜ್ಜನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲುಷ್ಯ ತುಂಬುವ ವಿನಾದಾಸ್ಪದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಸಾತ್ವಿಕರಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥ ಬೋಧೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ನಿರ್ಣಯಾಚಾರ್ಯರು, ಇದರಂತೆ ಸರ್ವಾಂಗೀಕೃತ, ನಿರ್ವಿವಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಮೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಾಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯೇ ಹೊರತು, ಅವು ಅಪ್ರಧಾನ, ಅನವಶ್ಯಕವೆಂದಲ್ಲ.

ಸಮಗ್ರಭಾರತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಥ್ಯಮತದ ಜಯಭೇರಿಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿದ, ಅಭಿನವ ಆನಂದತೀರ್ಥರೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದ ೧೦೦೮ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಮತ್ಸತ್ಯಧ್ಯಾನತೀರ್ಥರ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯರೂ, ಶ್ರೀಸಾತ್ವಿಕ ಗುರುರಾಜಾಚಾರ್ಯರ ತನೂಜರೂ ಆದ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳೂ ಆದ ಸಂಡಿತರಾಜ ಜಾಲಿಹಾಳ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಧರ್ಮ ಪ್ರಮೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳ ಅಡಕುಪಾತ್ರೆಯೇ ಈ ಕಿರು ಕೃತಿ.

ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನವಾದ ಸಜ್ಜಾನ, ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ವದೇಶಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನೂ, ಅಶನ-ವಸನವಿತ್ತು, ರೋಗಾದಿ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದ ನನ್ನ ಆಚಾರ್ಯಣಿ (ವೈನಿ)ಯವರನ್ನೂ, ಜನ್ಮವಿತ್ತು, ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಕೊಟ್ಟು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಮಾತಾ-ಪಿತೃಗಳಾದ ಹೇಳುಂ|ಸೌ|| ಸತ್ಯವತಿಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಶೇಷಗಿರೀಶಾಚಾರ್ಯರನ್ನೂ, ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ವಂದಿಸಿ ವಿರಮಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ
ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿ.

ಲೇಖಕರ ಗುರುವರ್ಯ ದಂಪತಿಗಳು
 ಪೆಂಡಿತರಾಜ ಪೂಜ್ಯ ಜಾಲಿಹಾಳ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ
 ದಂಪತಿಗಳು

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಗುರು ಸದ್‌ವೈದ್ಯಾಂಶರಸ್ಥ | ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಪತ್ ಸರಸಿಜೇ ಕೃತ
 ವಾಸ ಭೂಮೇಃ || ಶ್ರೀ ಭರ್ತುರಾಶ್ರಿತ ಜನಾಮಿತ ಪಾಪಹರ್ತುಃ | ಶ್ರೀ ಸೇವಿತೆ
 ಕೃತಿಮಿಮೂ ಚರಣೇರ್ಪಯೇಮ ||

ಶಿಖಾ ಸದ್ಭಾಷಣ ಲಕ್ಷಣಂ

|| ಶ್ರೀ ಗುರುಭ್ಯೋನಮಃ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಗಣಪತಯೇ ನಮಃ ||

ಶ್ರೀ ಮಧ್ವನು ಮದ್ವಿನು ಮಧ್ವಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ವೇದವ್ಯಾಸಾತ್ಮಕ
ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಹಯಗ್ರೀವಾಯ ನಮಃ

|| ಕರೋತು ಮನು ಕಲ್ಯಾಣಂ ಹರಿಹರ್ಯನುಖಾಭಿಧಃ ||

ಗುರುತ್ವ ಮಧ್ವನಾನಮಾ ಮೇ ವರದೋಸ್ತು ನಿರಂತರಮ್ ||

ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ತದ್ವೈದಿಕಗಳು :

ಪುಣ್ಯಕರ ಕರ್ಮಸ್ಥಾನವಾದ ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲಾಖ್ಯ ಭಾರತ ಭೂಮಿ
ಯಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ನಾನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಪದ್ಧತಿಗಳು, ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳು
ನಾನಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದ ಮಹಾಬುಷಿಗಳಿಂದ
ಉದ್ಭವಿಸಿ, ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು, ತದ್ವಾರಾ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ
ಸಾಧನೀಭೂತ, ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನ, ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಗೆ ಬಹುಅನು
ಕೂಲವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿವೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ತದನುಷ್ಠಾನ ತತ್ಪರರಾದ ಸಾಧಕರೇ
ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ವೇದಗಳು, ವೇದಾಂತ ಸೂತ್ರಗಳು,
ಭಾರತ ರೂಪವಾದ ಇತಿಹಾಸ, ಅನೇಕ ಪುರಾಣಗಳು, ಉಪಪುರಾಣಗಳು, ಧರ್ಮ
ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಸ್ಮೃತಿಗಳು, ನೀತಿಯೋಧಕ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳು, ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳು,
ಕಲ್ಪ ಸೂತ್ರಗಳು, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಕೃತಿಗಳು, ಶಾಬ್ದಿಕ
ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸುಲಭೋಪಾಯ ಕಲ್ಪಕಗಳಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ಸೂತ್ರಗಳು, ಈ ವಿಧ
ವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ವೃತ್ತಿಗಳು, ವಾರ್ತಿಕಗಳು, ಭಾಷ್ಯಗಳು, ಭಾಷ್ಯ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು, ವಿಮರ್ಶಾಂಸಾ ಸೂತ್ರಗಳು, ಯೋಗ ಸೂತ್ರಗಳು ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ
ಗ್ರಂಥಗಳು, ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ರಚನೆ, ಅಧ್ಯಯನ,
ಪಾಠ, ಪ್ರವಚನ, ಅನುಷ್ಠಾನ, ಮೊದಲಾದವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿವೆ.

ವೇದ-ವೈದಿಕರು-ಮತ :

ಭಾರತೀಯರಾದ ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ ಏಕೈಕ ಆಕರ
ವಾಚುಕೆಂದರೆ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದಗಳು. ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ವೇದವು
ಈಶ್ವರ ರಚಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಪೌರುಷೇಯವೆಂದೂ, ಇನ್ನುಳಿದವರು ಅಪೌರುಷೇಯ
ವೆಂದೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ
ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಜೇಡವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವೇದಗಳಿಗೆ ಪರಮೋನ್ನತ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು
ಕೊಟ್ಟು ತದನುಸಾರಿಯಾದ ಸ್ಮೃತಿ ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿ ವೇದಗಳಿಗೆ
ಸಮ್ಮತವಾದ ಮತವೇ ವೈದಿಕ ಮತ ಎಂದು ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಈ ವೈದಿಕ ಮತಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರಿಯಾದ ಆಚಾರ, ಅನುಷ್ಠಾನ, ನೀತಿ, ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ, ತದನುಗುಣ ಆಚಾರ, ತದನುಸಾರವರ್ತನ, ಲೋಕನೀತಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನಿಯಮ ಧರ್ಮಕರ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ದುಃಖ ಭೂಯಿಷ್ಟ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಸಾಧನಗಳನ್ನಾಗಿ ಸಾರುತ್ತಿರುವುವು ಸಾಧನೀಭೂತ ತಾದೃಶ ನಿಯಮಗಳ ಪಾಲನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾರಿಗೂ ಮೋಕ್ಷವು ಅಸಂಭಾವಿತ" ಎಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ವೈದಿಕ ಮತವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೈತ, ಅದ್ವೈತ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ನೈಯಾಯಿಕ, ವೈಶೇಶಿಕ ಮತ್ತು ಮೀಮಾಂಸಕಮತ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವು ಮುಖ್ಯವಾದವು.

ಧರ್ಮ ಪ್ರಮಾಣಗಳು :

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ತತ್ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ವಿವಾದ ನಿರೋಧಗಳಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಯಃ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯವಿರುತ್ತದೆ. ಯಜ್ಞ, ಯಾಗ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ವೇಷಭೂಷಣಗಳೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿಯಂತೂ ಏಕ ರೀತಿಯ ಕ್ರಮಾನುಸಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ರಕ್ಷಣೆ, ಸ್ನಾನ, ಸಂಧ್ಯಾವಂದಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುವ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಸಮಾನವೇ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವುಗಳೆಂದರೆ—

ಗೌತಮ ಸೂತ್ರ, ಬೋಧಾಯನ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರ, ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿ ಗೃಹ್ಯ ಸೂತ್ರ, ಧರ್ಮ ಸೂತ್ರ, ಅಪಸ್ತಂಭ ಗೃಹ್ಯ ಸೂತ್ರ, (ಧರ್ಮ ಸೂತ್ರ) ವಾಶಿಷ್ಠ ಸ್ಮೃತಿ, ವಿಷ್ಣು ಧರ್ಮ ಸೂತ್ರ, ಹಾರೀತ ಸ್ಮೃತಿ, ಶಂಖಲಿಖಿತ ಸ್ಮೃತಿ, ಮನುಸ್ಮೃತಿ, ಕೌಟಿಲ್ಯಾರ್ಥ ಸೂತ್ರ, ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಸ್ಮೃತಿ, ಪರಾಶರ ಸ್ಮೃತಿ, ನಾರದ ಸ್ಮೃತಿ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಸ್ಮೃತಿ, ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಸ್ಮೃತಿ, ಮೈರಿನಸೀ ಸ್ಮೃತಿ, ಪ್ರಜೇತಃ ಸ್ಮೃತಿ, ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸ್ಮೃತಿ, ಮರೀಚಿಸ್ಮೃತಿ, ಯಮ ಸ್ಮೃತಿ, ಖಾದಿರ ಗೃಹ್ಯ ಸೂತ್ರ, ಸ್ಮೃತಿ ಚಂದ್ರಿಕಾ, ಸ್ಮೃತಿ ರತ್ನಾಕರ, ನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟೀ, ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ಪ್ರದೀಪ, ಯಾಜುಷೀ ಗೃಹ್ಯ ಬೋಧಿನೀ, ವ್ಯಾಸ ಸ್ಮೃತಿ ಮೊದಲಾದವು.

ಧರ್ಮ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಮಹತ್ತ್ವ :

ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯಜ್ಞರಾದ ಮಹಾಪುರುಷಗಳು, ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಕೇವಲ ವೇದಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಾಹಕವಾದ್ದರಿಂದಲೇ, ಪ್ರಮಾಣ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು, ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನೂ, ತದುಲ್ಲಂಭನೆಯಿಂದಂಟಾಗುವ (ಅನರ್ಥ) ಪ್ರತ್ಯವಾಯಗಳನ್ನೂ, ಮಾನವರು ವರ್ಣಾ

ಶ್ರವೋಚಿತವಾಗಿ ಸಮಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಮಾರ್ಗವಾದ ಲೋಕ ನಿತಿಗಳನ್ನೂ, ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಶೇಷ ನಿಯಮಗಳನ್ನೂ, ವಿಶದ ವಿಮರ್ಶಾಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ, ಪ್ರಮಾಣೋದಾಹರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಮುಕ್ಷು ಗಳಾದ ಸಜ್ಜಿವರಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಉಪಾದೇಯ ಮತ್ತು ಸೇವ್ಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮ ಬೋಧಕ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲವಾದ ವೇದದಿಂದಲೇ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನ ವಾಗುವುದು, ಬಹು ಕಠಿಣವಾದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ವೇದ ಗಳ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬೇಕು. ವೇದ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪದಿರು ವವನು ಅಥರ್ಮಿಷ್ಠ ಹಾಗೂ ವ್ರಾತೃನೇ ಸರಿ.

ಶ್ರೀ ಅಖಿಲಾಶ್ವ ಪ್ರಲಯೇಪಿ ಪ್ರತಿಭಾತ ಪರಾವರರಾದ ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗಂತೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ, ಸಜ್ಜನ ಸಂಸೇವ್ಯನೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಆಜ್ಞೆಯೇ ಈ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳು.

“ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿ ಹರೇ ರಾಕ್ಷೀ” ಎಂಬುದೇ ಶ್ರೀ ಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮತ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಆಚಾರ್ಯರು “ಶ್ರೀ ಮದ್ವಿಷ್ಣು ತತ್ವವಿವರ್ಣಯದಲ್ಲಿ “ಯಸ್ಯ ತೌ ನಾಭಿಮತೌ ನಾ ಸೌಸಮಯೀ ಸಮಯ ಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವಾತ್” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ತೌ-ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ (ಟೀಕಾರಾಯರು) ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಎಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ಮತ (ಸಮಯ)ವೇ ಅಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಗ್ರಾಮವಾದರೊಂದು ಧರ್ಮ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿ ರಲೇ ಬೇಕು. ಅನ್ಯಥಾ ಅವನು ಸ್ವೇಚ್ಛಾದಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ರಾಜ ರಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಬಲಿಷ್ಠರಿಂದಲೋ ದಂಡ್ಯನೂ, ನಿಂದ್ಯನೂ, ವಧ್ಯನೂ ಆಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ-

ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ :

ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಇರುವ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಯು ಭಾರತ ಸರಕಾರದ ನಿಯಮಗಳಿಗೂ, ಇತರೆ ದೇಶೋತ್ತಮ ಪ್ರಜೆಯು ತತ್ವದ್ವೇಶಾನುಸಾರಿ ನಿಯಮ ಗಳಿಗೂ ಹೇಗೆ ಬದ್ಧನಾಗಿರಲೇಬೇಕೋ ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ತನ್ನ ಯಮಗಳಿಗೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನೂ ಅವನ ನಿಯಮಗಳಿಗೂ....ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ... ಕಟ್ಟುಪಟ್ಟು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಪಚಾರವಾಗುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ತನ್ನ ಧರ್ಮ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ) ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡವುಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಲೇಬೇಕು.

೧. ಷೋಡಶ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಂದುವುದು.
೨. ಚತುರ್ವಿಧ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿಂದನ್ನು ಅವಲಂಭಿಸಿ ಸ್ವಾಶ್ರಮೋಚಿತ ಧರ್ಮದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

೩. ತನಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಉಪಜೀವಿಸುವುದು.

೪. ವಿಹಿತ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಮನಃಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿ, ತದ್ವಾರಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದು.

೫. ತಾನು ಮಾಡುವ ವಿಹಿತ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಹಿರಿಮೆ :

ಉಚಿತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾರೋಚಿತ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಸ್ವೋಚಿತ, ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆ, ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅನಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಕ್ಷತ್ರ ಸಂಸ್ಕಾರಯುಕ್ತೋ ಜಾತೋಽಪಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ಕುಲೇ |

ನಕ್ಷತ್ರಯೋ ಭವತಿ ಸಃ ಯಥಾವ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯೋದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ || (ಮಹಾ ಭಾ 18 37-38) ಅಂದರೆ ಹೇಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದವನು ತದುಚಿತ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದದೇ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ವ್ರಾತ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. (ಸರ್ವ ಕರ್ಮಾನಧಿಕಾರಿ) ಹ್ಯಾಗೋ ಜಾಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೂ ಅಸಂಸ್ಕೃತನಾದವನು ತದ್ಧರ್ಮದಿಂದ ಜ್ಯೋತನಾಗುವನು ಎಂದು ಭೀಮಸೇನ ದೇವರು ಹೇಳಿರುವರು.

ಈ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು, ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ....

೧. ಗರ್ಭಾದಾನ ೨. ಪುಂಸವನ ೩. ಅನವಲೋಭನ ೪. ಸೀಮಂತ

೫ ಉನ್ನಯನ ೬. ಜಾತಕರ್ಮ ೭. ನಾಮಕರಣ ೮. ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ

೯. ಅನ್ನಪ್ರಾಶನ ೧೦ ಜೌಲ ೧೧. ಉಪನಯನ ೧೨ ಸಾವಿತ್ರೀವ್ರತ, ವೇದಮಹಾವ್ರತ, ಅರಣ್ಯ ವ್ರತಗಳು ೧೩. ಉತ್ಸರ್ಜನೋಪಾಕರ್ಮ

೧೪. ಗೋದಾನ (ಕೇಶಾಂತ) ೧೫. ಸ್ನಾತಕ ೧೬. ವಿವಾಹ. ಈಗಿನ

ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಂಸವನ ಕರ್ಮವು ಪ್ರಾಯಃ ಲುಪ್ತವಾಗಿದೆ.

ಜಾತಕರ್ಮ, ನಾಮಕರಣದೊಂದಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅನ್ನಪ್ರಾಶನ ಮಗುವಿನ ೬ನೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಮಾವರ್ತನಲಗ್ನದೊಂದಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ವಿಹಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಮಾಡಬೇಕು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಮೇಲೆ ಪುರುಷರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಹಿತವಾದ ಪ್ರಥಮ ಸಂಸ್ಕಾರ ಜೌಲ. ಜೌಲದ ಪೂರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ವಿವಾಹ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು. ಜೌಲ, ಉಪನಯನ, ಸಾವಿತ್ರೀವ್ರತ, (ವೇದಾಬ್ಧವ್ರತ, ಅರಣ್ಯವ್ರತ), ಉಪಾಕರ್ಮ, ಗೋದಾನವ್ರತ, ಸ್ನಾತಕವ್ರತ ಇವೆಷ್ಟೂ ಪುರುಷರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಪನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾದ ವ್ರತಗಳು (ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು)

“ಉಪನಯನಾತ್ ಉಪಾಕರ್ಮಾಂತಂ ಸಾವಿತ್ರೀವ್ರತಂ |

ತತಃ ನೇದಾಬ್ಧವ್ರತಂ ತತಶ್ಚ ಅರಣ್ಯಕವ್ರತಾನಿ |

ಪ್ರತಿವ್ರತಂ ವಪನಂ ಚ || (ಸ್ತೃತ್ಯರ್ಥಸಾರಃ, ಪುಟ ೬)

ಉಪನಯನವಾದ ಮೇಲೆ ಉಪಾಕರ್ಮವಾಗುವ ಪರ್ಯಂತ ಸಾವಿತ್ರೀ ವ್ರತವು ಅನಂತರ ನೇದಾಬ್ಧ, ಅರಣ್ಯಕ ವ್ರತಗಳು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ರತಕ್ಕೂ ವಪನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪುರುಷಂಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಹಿತವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ನೆಯದಾದ ಚೌಲ (ಚೂಡಾಕರ್ಮ)ವು ಮಂತ್ರಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಶಿಖಾವನ್ನು ಇಡಿಸಿ ಪುರುಷನನ್ನು ಕರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸುಸಂಸ್ಕೃತನಾದವನು ತತ್ತತ್ಸಂಸ್ಕಾರ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದುವರೆಯ ಬೇಕು, ಎಂಬುದೇ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಕರ್ತವ್ಯದ ಧೈಯೋದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷ, ತೃತೀಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಚೂಡಾಕರ್ಮ (ಚೌಲ) :

|| ಚೂಡಾಕರ್ಮ ದ್ವಿಜಾತೀನಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ಧರ್ಮತಃ |

ಪ್ರಥಮೇಽ ಬ್ದೇ ತೃತೀಯೇ ವಾ ಕರ್ತವ್ಯಂ ತೃತಿಚೋದನಾತ್ ||

(ಮನು ೨ || ೩೪)

ಈ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಶಿಖಾಧಾರಣೆ ಮಾಡಲೇಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅನುರಣಾಂತ ವಾಗಿ ಶಿಖಾ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಹಿತವಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡುವ, ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಶಿಖಾ ಭೇದನ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಚೂಡಾಕರ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರಿಗೆ ವಿತ್ಯನಿಯತವಾಗಿದೆ. ಶೃತಿಯಿಂದ ವಿಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಈ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಉಪನಯನ ಎಷ್ಟು ಅವಶ್ಯಕವೋ ಅಷ್ಟೇ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಸ್ತೃತಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಅದರ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಚೂಡಾಕರ್ಮದ ಕ್ರಮ :

ಉಸ್ತಾಯ ಕೇಶಾನ್ ವರುಣೈಶ್ಯರಾಜ್ಞೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಸ್ಸವಿತಾ ಸೋಮೋ ಅಗ್ನಿಃ | ತೇಭ್ಯೋ ನಿದಾನಂ ಬಹುಧಾನ್ವವಿಂದನ್ನಂತರಾದ್ಯಾವಾ ಪೃಥ್ವೀಅಪೆಸ್ಸವಃ || ಇತಿ ಕೇಶ ಸಂಹಿತ ಅನಡುತಕೃತ್ವಿಂಡಾನ್ ಔದುಂಬರ ಮೂಲೇದರ್ಭಶ್ತಂಭೇವಾ ಉಪೇಗೂಹತಿ || (ಯಾಜುಷೀಗೃಹ್ಯಬೋಧಿನೀ)

ಆಯಸ್ಕುರದಿಂದ ಶಿರಃಕೇಶಗಳನ್ನು ನಾಪಿತನಿಂದ ವಪನ ಮಾಡಿಸಿ ಅವು ಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಸ್ಸವಿತಾ=ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ ಇವರುಗಳ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಬಹುವಿಧ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೂ ಅತ್ತಿಗಡದ ಬೇರಿನ ಜಾಗದ ಭೂಮಿ

ಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ದರ್ಭಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಬೇಕು ಎಂದು ನಿಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಯಾಜುಷೀ ಗೃಹ್ಯಬೋಧಿನೀ)

“ತೃತೀಯಸ್ಯ ಚ ವರ್ಷಸ್ಯ ಭೂಯಿಷ್ಯಂತೇ ಚೂಡಾಃ ಕರ್ತವ್ಯಾಃ” ಚೂಡಾ ಶಿಖಾ. (ಸ್ಮೃತಿ ಚಂದ್ರಿಕಾ-ಸಂಸ್ಕಾರಕಾಂಡಂ) ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಚೂಡಾಕರಣ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಪುಟ-೫೧ (ಲೋಗಾಕ್ಷೀಸ್ಮೃತಿ.)

ಅಂದರೆ ಶಿಶುವಿಗಿ ಮೂರು ವರ್ಷ ತುಂಬುವುದರೊಳಗೆ, ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷದ ಮುಕ್ಯಾಲು ಭಾಗ ಅಂದರೆ ೯ ತಿಂಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಶಿಖಾವನ್ನು ಇಡಿಸಬೇಕು. ಶಾನ್ತಕೋಟಿ-ಪುಟ ೫೯.

“ತೃತೀಯೇ ವರ್ಷೇ ಜಾಲಂ ಯಥಾ ಕುಲಧರ್ಮವಾ” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಮೃತಿ ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ “ಯಸ್ಮಿನ್ನುಲೇ ಯಥಾ ಚೂಡಾಕರ್ಮತಥೈವಕಾಯಂ” “ಉದಂಗುತ್ಸೃಜ್ಯ ಕುಶಲೀ ಕಾರಯೇತ್” “ಯಥಾ ಗೋತ್ರಕುಲಕಲ್ಪಂ” ಎಂಬುದಾಗಿ (ಖಾದಿರ ಗೃಹ್ಯ ಸೂತ್ರ ೩೦ ಪುಟ-೬೬.)

ಶಿಖಾದಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯ

“ವಸನಂ ಕಾರಯೇನ್ನಾಹಿತೇನ | ಗೋತ್ರಾದಿವಶೇನ ಶಿಖಾವ್ಯವಸ್ಥಾ ಸ್ಮರ್ಯತೇ ತದನುಸಾರೇಣ ನಾಹಿತಂ ಸಂಪ್ರೇಷ್ಯ ಹೋಮಂ ಸಮಾಪಯೇತ್” (ರುದ್ರಸ್ಯಂದಭಾಷ್ಯಂ) ಎಂದರೆ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಿಸಿ ಗೋತ್ರ ಕುಲಾಚಾರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಶಿಖಾಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸುವುದು.

ಗೋತ್ರಾನುಸಾರಿಯಾದ ಶಿಖಾವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ.

ವಶಿಷ್ಠಗೋತ್ರಂ=ದಕ್ಷಿಣತಃ=ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಿಖಾ. ಅತ್ರಿ ಮತ್ತು ಕಶ್ಯಪ ಗೋತ್ರದವರು....(ಹಾಗೂ ಪ್ರವರದಲ್ಲಿ ಔಷ್ಪು ಮುಷಿಗಳೋ ಅಷ್ಟು ಶಿಖೆಗಳು) ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ. ಭೃಗು ಗೋತ್ರ=ಶಿಖಾ ರಹಿತರಾಗಿರುವುದು. (ಸಂಪೂರ್ಣ ಬೋಡು ತಲೆ ಅಗಿರಬೇಕು) ಅಂಗಿರಸ ಗೋತ್ರಂ=ಎಡ, ಬಲ, ಹಿಂದೆ, ಮುಂದೆ, ಮಧ್ಯೆ ಹೀಗೆ ಐದು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಖಾಗಳನ್ನು ಇರಿಸಬೇಕು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಗೋತ್ರದವರೂ ಮುಷಿಸಂಖ್ಯೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಶಿಖಾ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ :- (ಸ್ಮೃತಿ ಚಂದ್ರಿಕಾ-ಸಂಸ್ಕಾರ ಕಾಂಡ-ಪುಟ ೫೯.)

“ಅತ್ರಾಪಿ ತತ್ರ ದ್ವೈಹ್ಯಾನು ಸಾರೇಣ ವ್ಯವಸ್ಥಾ, ತತ್ರ ಮುಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥಯಾ ಚೂಡಾದಿ ನಿಯಮಮಾಹ, ಲೋ ವಾ-ಕ್ಷೀ:

“ದಕ್ಷಿಣತಃ ಕಮುಡಾ ವಶಿಷ್ಠಾನಾಂ, ಉಭಯತೋ ಅತ್ರಿಕಾಶ್ಯಪಾನಾಂ ಮುಂಡಾಃ ಭೃಗವಃ, ಪ-ಚಚೂಡಾಃ ಅಂಗಿರಸಃ ವಾಜಿಮೇಕೇ ಮಂಗಲಾರ್ಥ ಶಿಖಿ ನೋನೈ ಯಥಾ ಕುಲಧರ್ಮಂ ವಾ

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಸ್ಕಾರವೂ ದೇಶ, ಗೃಹ್ಯ, ಗೋತ್ರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕುಲ
ಭೇದಗಳ ಬೇಧದಿಂದ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಕ್ರಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು
ಕ್ರಮವಾದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದವರು ತದ್ಭಿನ್ನ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ (೧) ಕೆಲವರು
ಆಪಸ್ತಂಬ ಗೃಹ್ಯ ಸೂತ್ರಾನುಸಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. (೨) ಮತ್ತಿತರರು ಖಾದಿರ
ವನ್ನನುಸರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಗೋತ್ರ, ಕುಲ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವು
ಸರ್ವವಿದಿತವಾದದ್ದು. ಅದರಂತೆ ಶಿಖಾ ಧಾರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಭೇದವು ಇದ್ದೇ
ಇರುತ್ತದೆ.

ಚೂಡಾಕೇಶೀ ಕೇಶವಾಶೀ ಶಿಖಂಡೀ ಕಮುಂಡಾ ಶಿಖಾ || ವೈಜಯಂತೀ
ಕೇಶ ೪-೪-೧೪

೧:-ಚೂಡಾಕೇಶೀ ಕೇಶವಾಶೀ ಶಿಖಂಡೀ ಕಮುಂಡಾ ಶಿಖಾ || ವೈಜಯಂತೀಕೋಶ
೪-೪-೧೦೨

ಕಮುಂಡಾ—ಎಂದರೆ ಕೇಶಸಂಕ್ರಮಿ, ವಾಜಿ—ಚೂಡ, ಜಟಿಕಾ,
ಶಿಖಾ, ಕೇಶವಾಶೀ, ಜಟಾ, ಕಮುಂಡಾ, ಕೇಶಸಂಕ್ರಮಿ ಇತಿ ವಂಶಯ
ಮಾಧವೀಯ. ಹೀಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುಂಡನವೇ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ.
(ಭರತನಾಟ್ಯಂ—ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ)

ಏತೇ ಲೂನಾ ಶಿಖಾಸ್ತಸ್ಯ ಶನೈರ ಚಿರೋದ್ಗತೈಃ ಕುಶಕಾಶಾವಿರಾ
ಜಂತೇ ವಟಿವಃ ಸಾಮಗಾ ಇವ (ಸ್ಮೃತಂ-ಪುಟ-೧೨೬)

“ಅಸರೇಣಾಗ್ನಿಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ ಮುಪನೇಶ್ಯ ತ್ರೇಣ್ಯಾ, ಶೌಲಲ್ಯಾ ತ್ರಿಭಿರ್ದರ್ಶ
ಪುಂಜೀರೈಃ ಶಲಲ್ಯಾ ಲುಗ್ಲಪ್ತೇನ ತೂಷ್ಣಿಂ ಕೇಶಾನ್ ಎನೀಯಯಥರ್ಷಿ ಶಿಖಾನಿದ
ಧಾತಿ||” (ಆಪಸ್ತಂಬ ಗೃಹ್ಯ ಸೂತ್ರಂ) “ಕೇಶಾನ್ ಎನೀಯ=ವಿವಿಧಂ ನೀತ್ವಾನಪ್ತ
ನ್ಯಾನ್ ಶಿಖಾರ್ಥಾನ್ ಚ ಪೃತಕ್ ಪೃಥಕ್ತ್ವಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ (ಗೋವಿಂದ ಕೃತ
ಭಾಷ್ಯಂ) ಅಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ತ್ರೇಣಿ ಎಂಬ
ಪಕ್ಷಿಯ ಪುಕ್ಕೆಯಿಂದ, ಮೂರು ದರ್ಭಾಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಸಿ ಮೌನದಿಂದ ತಲೆಗೂದಲು
ಗಳ ಮಧ್ಯವಪನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಧಾರ್ಯವಾದ ಶಿಖಾಕೇಶಗಳಿಂದ
ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಋಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಂತೆ ಶಿಖಾಧರಿಸಬೇಕು.

ಇದರ ವಿಧಿಯನ್ನು ಯಾಜುಷೀ ಗೃಹ್ಯ ಬೋಧಿನಿಯಲ್ಲಿ—

ಶಿಖಾಧಾರಣ ವಿಧಿ :

“ಪುರಧಾರಾಮವಮೃಜ್ಯ, ಏಕಾರ್ಷೇ ಯಸ್ಯ-ಏಕ ಶಿಖಾ, ದ್ವಾರ್ಷೇಯಸ್ಯ
ದ್ವೇ ಶಿಖೇ, ತ್ರಾರ್ಷೇಯಸ್ಯ, ತಿಸ್ರಃ ಶಿಖಾಃ ಚತರಾರ್ಷೇ ಯಸ್ಯ-ಚತಸ್ರಃ
ಶಿಖಾಃ, ಪಂಚಾರ್ಷೇಯಸ್ಯ-ಪಂಚಶಿಖಾಃ ಸಾಹಿತೇನ ಕಾರಯಿತ್ವಾ ವಾಪಯೇತ್,
ಪುರಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯತೇನ ತ್ರ್ಯಹಂಕರ್ಮ ನಿವೃತ್ತಿಃ ! ಕುಮಾರಂ ಸಮ್ನ ಸ್ನಯಿತ್ವಾ,

ಕುಮಾರಮಲಂ ಕೃತ್ಯ, ಮಾತುರುಸ್ಸಂಗೇ ಅವಸ್ಥಾತ್ಯ, ನೀರಾಜನಾದಿ ಕಾರಯಿತ್ಯಾ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ಭೋಜಯಿತ್ಯಾ, ಆಶಿಷೋ ವಾಚಯೇತ್ ವ್ರೀಹ್ಯಾದಿ ಪಾತ್ರ ಚತುಷ್ಟಯಂ ನಾಪಿತಾಯ ದದ್ಯಾತ್-ಅಂದರೆ, ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತೊಳೆದಿಟ್ಟು, ಏಕರ್ಷಿಗೋತ್ರ ದವರಿಗೆ ಒಂದು, ಎರಡು ಪುಷಿಗಳುಳ್ಳ ಗೋತ್ರದವರಿಗೆ ಎರಡು, ಹೀಗೆ ಗೋತ್ರಾನುಸಾರ ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು, ಐದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶಿಖಾಗಳನ್ನಿಡಿಸಿ ಉಳಿದ ಕೇಶಗಳನ್ನು ನಾಪಿತನಿಂದ ವಶನಮಾಡಿಸಿ ಕ್ಷುರ ತೊಳೆಸಿದರೆ, ಆ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿಯಿತು. ಕುಮಾರನನ್ನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ ಅಲಂಕರಿಸಿ ತಾಯಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಆಶಿಷ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನ ಮತ್ತು ಆಶಿರ್ವಾದ ಮಾಡಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಧಾನ್ಯ ತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ನಾಪಿತನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದೇ ಅರ್ಥ ಕೊಡುವ ವಾಕ್ಯಗಳು ಯಾಜುಷೀಪೂರ್ವಪ್ರಯೋಗ ರತ್ನಾಕರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.

“ಅಗ್ನೀಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ಸಾಂಜ್ಞುಖಂ ಕುಮಾರಂ ಉಪನೇಶ್ಯ

ಸಹಿತೈಃ ಶಲಲ್ಯಾದಿಭಿಃ ಶಿಖಾರ್ಥಾನ್ ಕೇಶಾನ್

ಪೃಥಕ್ಕೃತ್ಯ ವಪ್ರನ್ಯಾನ್ ತೂಷ್ಣೀಂ ಪೃಥಕ್ಕೃತ್ಯ

ಅಗ್ನಿಯ ಪಶ್ಚಾತ್ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಮುಖನಾಗಿ ಬಾಲಕನನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಉಚಿತ ಉಪಕರಣಗಳಿಂದ ವಶನಯೋಗ್ಯವಾದ ಕೇಶಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಮೌನ ದಿಂದ, ಶಿಖಾಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ನಂತರ ವಶನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಸಂವತ್ಸರೇ ಚೂಡಾಕರ್ಮ ತ್ರಿಷುವಾ ಸಂವತ್ಸರೇಷು [ಭೋಧಾ, ದ್ವಿತೀಯ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯ, ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರ]—ಇದರ ಅರ್ಥ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ. ಅಥೈನ ಮೇಗಶಿಖುಕ್ತಶಿಖಃ ಸಂಚಶಿಖೋವಾಯದೈವೇಷಾಂಕುಲಧರ್ಮಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು ಅಥವಾ ಐದು ಶಿಖಾಗಳನ್ನಿಡಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಕುಲ ಧರ್ಮದಂತಾಗಲಿ ಶಿಖಾ ಐ(ಇ)ಡಿಸಬೇಕು (ಬೋ-ದ್ವಿಪ್ರ-ಚಲ-೧೭)

“..... ವಾಶಿಷ್ಠಾನಾಂತುದಕ್ಷಿಣೇ |

ತಥೈವೈಭಯತಶ್ಚಾತ್ರೀ ಕಾಶ್ಯಪಾನಾಂ ಶಿಖಾಮತಾ|| (ನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟೇ)

ಈ ಪ್ರಮಾಣವು ಸಹ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಏವಂ ರೀತ್ಯಾ ಅನೇಕ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರವಾದ ಮೇಲೆ (ಈ ಸಂಸ್ಕಾರ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವ) ಪ್ರಧಾನ ಚಿಹ್ನೆಯಾದ ಶಿಖೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರಿಸಿರಬೇಕು.

ಚೌಲದ ಪ್ರಧಾನಿ :—

ಸಪ್ರಪಾಕ ಯಜ್ಞಸ್ಥ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರಹೃತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಸಲ್ಪಡುವ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಹೃತಾನುಕ್ರಮ ರೂಪವಾದ

ಉಪಾಕರ್ಮ, ಹೋತೃಶುಕ್ರಿಯ ವ್ರತಚರ್ಯಾ, ಗೋದಾನ, ಸಾವಿತ್ರಿ, (ಸಂಮಿತವ್ರತ) ಅವಾಂತರ ದೀಕ್ಷಾ, ಮುಂತಾದ ಅವಾಂತರ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪ್ರಾಪಕವಾಗಿದೆ.

ಅಂದರೆ ಯಾರು ಪ್ರಹುತ ರೂಪವಾದ ಚೂಡಾಸಂಸ್ಕಾರ ಉಳ್ಳವರೋ ಅವರು ಚೂಡಾಕರ್ಮಾಧಿನವಾದ ಪ್ರಹುತಾನುಕ್ಯತಿ ರೂಪವಾದ ಇತರ ಅವಾಂತರ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಜಾಲವು ಕಾಲಾಂತರದ ಲ್ಲಾಗುವ ಸಕಲ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೂ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಯಾರು ಜಾಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಶಿಖೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಬಿಡುವರೋ ಅವರು ಉಪನಯನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯಜ್ಞೋಪವಿತ ಮೇಖಲಾಗಳು ಬಿಟ್ಟಂತೆ, ವಿವಾಹವಾದವರು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ, ಸ್ವಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರೂ ಆಗುವರು.

ಸದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕರ್ತವ್ಯ :-

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸತ್ಯರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ, ಸದಾಚಾರ, ಸದ್ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಸರಿಯಾದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿ, ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು.

“ನಾಕ್ರಿಯಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ನಾಸಂಸ್ಕಾರೇ ದ್ವಿಜಃ, ನಾಶ್ರೋತ್ರಿಯಸ್ಯಯಜ್ಞಃ”
ಇತಿ || (ಬೋಧಾ-ಪರಿಭಾಷಾಪ್ರ ಕೃಶ್ಣ ಪ್ರ-೮-೨೩ನೇ ಸೂತ್ರ ಪುಟ ೧೧೪)

ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡದವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕಾರ ರಹಿತನಾದವನು ದ್ವಿಜನೇ ಅಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾರಹಿತನು ವಿಪ್ರನಲ್ಲ. ಕರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ವಿದ್ಯಾ ಮೂರು ಇಲ್ಲದವನು ಶೋತ್ರಿಯನಲ್ಲ. ಇಂತಹವನಿಗೆ ಯಜ್ಞವು ವಿಹಿತವಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಇದರ ಅರ್ಥ= ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ=ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ತಾಯಿ--ತಂದೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಯದ್ಯಪಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಆದರೂ “ಬ್ರಾಹ್ಮಣ” ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ನಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅವನು ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನರಹಿತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಅಲ್ಲ. ಕಾಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು “ದ್ವಿಜ” ಎಂದೆನಿಸುವನು. ಅಂದರೆ ದ್ವಿಜ (ದ್ವಿಜ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯ) ನಾಗಬೇಕಾದರೆ ಸುಸಂಸ್ಕೃತನಾಗಬೇಕು. ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಯಿಂದ ಆ ದ್ವಿಜನು “ವಿಪ್ರ” ಎಂದೆನಿಸುವನು. ತಸ್ಮಾತ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ಮೂರೂ (ವಿದ್ಯಾ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಕರ್ಮ) ಉಳ್ಳವನು ಶೋತ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನು ಶೋತ್ರಿಯನಲ್ಲ. ಶೋತ್ರಿಯನಲ್ಲದವನು ಯಜ್ಞ, ಅಧ್ಯಾಪನಾದಿ ಉತ್ತಮ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನಧಿಕಾರಿಯಾಗುವನು.

ಜನ್ಮನಾ (ಕರ್ಮಣಾ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಚ್ಛೇಯಃ ಸಂಸ್ಕಾರೈಃ ದ್ವಿಜ
ಉಚ್ಯತೇ| ವಿದ್ಯಯೈನ ಚ ವಿಪ್ರತ್ವಂ ತ್ರಿಭಿಃ ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ಉಚ್ಯತೇ||
ಯಾಜುಷೀಪೂರ್ವ ಪ್ರ. ರತ್ನಾಕರ ಪುಟ ೩೫೧

ಇದರ ಅರ್ಥವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿವೃತವಾಗಿದೆ.

“ನಿಷೇಕೇ ಗರ್ಭ ಸಂಸ್ಕಾರೇ ಜಾತಕರ್ಮ ಕ್ರಿಯಾಸು ಚ|

ವಿಧಿವತ್ಸಂಸ್ಕೃತಾ ಮಂತ್ರೈಃ ಚೀರ್ಣವ್ರತಸಮಾಪನಾ

ಶ್ರೋತ್ರಿಯಾ ಇತಿತೇ ಚ್ಛೇಯಾಃ ಶಾಖಾಪಾರಾಶ್ವಯೇ ದ್ವಿಜಾಃ”

ಬೋಧಾ ಸೂತ್ರ. ಪುಟ ೧೧೩

ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ತಾವಲಾಂಬಿತ ಸ್ವಧರ್ಮಗಳು :-

ಗರ್ಭಾಧಾನಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಕ, ಜಾಲಾದಿಕ್ರಿಯಾಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿಗನು
ಸಾರವಾಗಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದವನು, ಏಕಾದಶೀ, ಜಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ
ಮುಂತಾದ ವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನ ಉಳ್ಳವನು, ಸ್ವಶಾಖಾವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ
ದವನು, ಶ್ರೋತ್ರಿಯನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ಬೋಧಾಯನರ ಅಭಿ
ಪ್ರಾಯ. ಹೀಗೆ ಶ್ರೋತ್ರಿಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಪಾಠ-ಪ್ರವಚನ, ದಾನ-ಪ್ರತಿ
ಗ್ರಹ, ಅಧ್ಯಯನ-ಅಧ್ಯಾಪನ, ಯಜನ-ಯಾಜನ, ಗುರುತ್ವದಿಂದ ಸನ್ನಿಹಿತಾಸನ್ನಿ
ಹಿತ, ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುವನು. ದಾನ
ಮಾಡುವಾಗಲೂ “ಶ್ರೋತ್ರಿಯಾಯ ಕುಟುಂಬಿನೇ” ಎಂದೇ ಸಂಕಲ್ಪವಿರುತ್ತದೆ.
ಶ್ರೋತ್ರಿಯನಲ್ಲದವನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ದಾನವು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಹೋಮದಂತೆ
ವ್ಯರ್ಥ ಹಾಗೂ ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಾಠ-ಪ್ರವಚನ, ಗುರುತ್ವಾದಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮದಾನಂದ ತೀರ್ಥರು
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ,

ತದ್ವಿಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಸ ಗುರುಮೇವಾಭಿಗಚ್ಛೇತ್ ಸಮಿತ್ಪಾಪಃ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಂ
ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠಂ (ಮಂಡೂಕ ೧-೨-೧೨.)

ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಆಗಮೈಕಗೋಚರನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಜ್ಞಾನ
ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಅಥವಾ ಸಮಿತ್ತು ಹಿಡಿದು ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ನಾದ, ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರವಧಿಕಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಗುರುವನ್ನು ತರಣು ಹೊಂದಬೇಕು.
ಆದಕಾರಣ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಕರ್ಮ, ವಿದ್ಯಾ,
ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದಯುಕ್ತವಾದಂತಹಾ ಅಂತರಿಕ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ಚಿತ್ತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ
ಯೋಗ್ಯ ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತಾನೂ ತಾದೃಶ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು
ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು,

ಸತ್ಯರ್ಮದ ಪ್ರಾಧಿಮಾ :-

ಇನ್ನು "ಕರ್ಮ" ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞ, ಯಾಗ ಇವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಅತಿಯಾಗಿ ಕೇವಲ ಮಡಿ ಮಾಡುವುದಲ್ಲ. ಕಿಂತು ಸ್ನಾನ, ಸಂಧ್ಯಾವಂದನಾ, ಜಪ, ಉಪಾಕರ್ಮಾದಿ ಹೋಮ, ದೇವತಾರ್ಚನೆ, ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯ, ವೈಶ್ವದೇವ, ಬಲಿ ಹರಣ, ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ ಇವೆಲ್ಲಾ "ಕರ್ಮ" ಎಂದೇ ಕರೆಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳೂ ಆತ್ಮಾವಶ್ಯಕವಾಗಿವೆ.

ಯದ್ವಾಪಿ ಬಹುದ್ರವ್ಯಸಂಪತ್ತಂಪಾದ್ಯಮಾನವಾದ ದೊಡ್ಡ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ದೋಷ ಬರದೆ ಇದ್ದರೂ ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಕರ್ಮಲೋಪಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯವಾಯಗಳುಂಟು. ಮಡಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಮನಃಶುದ್ಧಿಕರ ಕರ್ಮದ ಅಂಗವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು.

"ನತಿಷ್ಠತಿ ತುಯಃ ಪೂರ್ವಾಂ ನೋಪಾಸ್ತೀಯಶ್ಚಿಪಶ್ಯಮಾಂ ಸ ಶೂದ್ರ
ಮತಾ ಬಹಿಷ್ಕಾರ್ಯಃ ಸರ್ವಸ್ಮಾತ್ ದ್ವಿಜ ಕರ್ಮಣಃ || (ಮನು ೨. ೧೦೩)

ಯಾವನು ವಿಧಿಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು (ಶೂದ್ರನಂತೆ) ಸರ್ವಕರ್ಮ ಬಹಿಷ್ಕೃತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಆಯಾ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಂಥ ವಿಸ್ತಾರ ಭಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಎಲ್ಲಾ ಸತ್ಯರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು.

ಶಿಖಾ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಗಳ ಸಂಬಂಧ :-

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳೂ ಸಹ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಆಚಮಾನವು ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆಚಮಾನ ರಹಿತವಾದ ಯಾವುದೇ ಕರ್ಮವು ಸಾಂಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಚಮಾನ ಕಾರ್ಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರೆ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಸರ್ವ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಹಾಗೂ ಶಿಖೆಗಳಿಗೂ ಇರುವ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಕೃತ್ವಾಥ ಶೌಚಂಪ್ರಕ್ಷಾಲ್ಯ ವಾದೌಹಸ್ತಾಚ ಮೃಜ್ಜಲೈಃ | ನಿಬದ್ಧ ಶಿಖ
ಕಚ್ಚಸ್ತು ದ್ವಿಜ ಆಚಾಮಮಾಚರೇತ್ || ಸ್ಮೃಚಂ ಅಹ್ನಿಕ ಕಾಂಡ
ನೈದ್ಧ ಪರಾಶರ ಪುಟ-೨೫೨

ಶೌಚಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆದು (ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ) ಶಿಖಾ ಗಂಟು ಹಾಕಿ, ಕಚ್ಚೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು (ದ್ವಿಜ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ) ಆಚಮಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಒಂದು ಮೇಲೆ ಶಿಖಾ ಇರದಿದ್ದರೆ ಆಚಮನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಆಚಮನ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತತ್ಪೂರ್ವಕ ಕರ್ಮ ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸುವುದು ? ಆಚಮನದ ಕ್ರಮವು ಬೋಧಾಯನ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಚತುರ್ಥ ಪ್ರಶ್ನೆ, ೭ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ೯ನೇ ಸೂತ್ರ.

ಆಚಮನ ಕ್ರಮ :—

“ಅಥಾತ ಆಚಮನವಿಧಿಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸ್ಯಾಮಃ :— ಪ್ರಾಜ್ಞಮ, ಉದಜ್ಞಮ, ಖೋನಾ, ಬದ್ಧ ಶಿಖೋ, ಯಜ್ಞೋ (ಪವಿತ್ರತೀರ್ಥೋಷ್ಣಾ ಭಿರ್ನ ಕ್ಷಾರಾಭಿರ್ನ ವಿವರ್ಣಾ ಭಿಃ ನ ದುರ್ಗಂಧರಸಾಭಿರ್ನ ಸಫೇನಾಭಿರ್ನ ಚೈಕ ಹಸ್ತಾಭಿರ್ನ ಬಹಿರ್ಜಾನಾಭಿರ್ನ ವಿರಳಾಂಗುಲೀಬಿರ್ನ ಬುದ್ಬುಧಾನಭಿರ್ನ ತಿಷ್ಠನ್ ನ ಹಸನ್ ನ ಜಲ್ಪನ್ನವಿಲೋಕ ಯನ್ನ ಪ್ರಹ್ವೇನ್ನ ಪ್ರಣತಃ ನ ರೋಚನ್” ||

ಅಥ :— ಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಾಧಿಕಾರದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಆತಃ=ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಿ ದ್ವಾರಾ ಪುಣ್ಯ ಫಲ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಫಲ ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ, ಆಚಮನ ವಿಧಿ=ಆಚಮನ ಕ್ರಮವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ. ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖ ಅಥವಾ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖನಾಗಿಯೋ ಕುಳಿತು ಶಿಖಾಗಂಟು ಹಾಕಿ, ಒಳ್ಳೆಯ ಕಡಿದು ಹೋಗದಿರುವ, ಜನಿವಾರ ಧರಿಸಿ, ಬಿಸಿಯಿಲ್ಲದ, ವಗರು ರಸವಿಲ್ಲದ, ಕೆಟ್ಟ ಬಣ್ಣವಿಲ್ಲದ, ದುರ್ಗಂಧ ಮತ್ತು ದುಷ್ಟ ರಸವಿಲ್ಲದ, ನೋರೆಯಿಂದ ಕೂಡದ, ಒಳ್ಳೆಯ ಶುದ್ಧ ನೀರಿನಿಂದ, ಬಲಗೈಯಿಂದ, ದೂಷಿತವಲ್ಲದೆ, ತುಚ್ಛವಾಗಿ, ಮೊಳಕಾಲು ದಾಟದೆ, (ಕೈಯನ್ನು ಮೊಳಕಾಲಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಜಾಚದೆ) ಬೆರಳುಗಳನ್ನೆರಗಲಿಸದೆ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಗುಳ್ಳೆ ಇಲ್ಲದಂತೆಮಾಡಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳದೆ, (ಕುಳಿತು) ನಗದೆ, ಮಾತನಾಡದೆ, ಎಲ್ಲಿಯೋ ನೋಡದೆ, ಬಗ್ಗದೆ, ಪರರು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡದಿರುವಾಗ, ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡದಿರುವಾಗ ಆಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ವಿಧಿಯು ನಿಷೇಧ ಮುಖವಾಗಿಯೇ ಆಚಮನ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಯಜ್ಞೋಪವೀತಧಾರಿಣಿಯಾದ ಮೇಲೆ (ಉಪನಯನವಾದ ಮೇಲೆ) ಅದನ್ನು ತೆಗೆದರೆ ಯಾವ ಕರ್ಮವೂ ಹುಟ್ಟಲಾರದು. ಅದರಂತೆ ತತ್ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚೂಡಾ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಚೂಡಾ (ಶಿಖಾ) ಧರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದರೆ ಯಾವ ಕರ್ಮವೂ ಹುಟ್ಟಲಾರದು. ಈ ವಿಧದಿಂದ ನಿಯಮೋಲ್ಲಂಘನೆ ಮಾಡದೆ, ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆಚಮನವು ಬಹು ಪುಣ್ಯಕರ ಹಾಗೂ ಬಹು ಶ್ರೀಯಸ್ಕರವಾಗುವುದು.

ಆಚಮನದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ :—

“ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣೇಹಸ್ತೇ ಪಂಚತೀರ್ಥಾ ನಿಭವಂತಿ | ಅಂಗುಲೀಮಧ್ಯೆ ದೇವ ತೀರ್ಥಂ ಅಂಗುಲ್ಯಗ್ರೇ ಆರ್ಷಂ ತೀರ್ಥಂ ಮಧ್ಯೆ ಅಗ್ನಿ ತೀರ್ಥಂ ಅಂಗುಷ್ಟತರ್ಜ

ನೋರ್ಮಾಂಧ್ಯೈ ವೈತ್ಯಕರ್ತಾರ್ಥಂ ಅಂಗುಷ್ಟತಲೆ ಅತಿಹೃತ್ಯ ಸ್ವಾಲ್ಪಲೇಖ್ಯಂ ತದ್ಬೃಹತ್
ತೀರ್ಥಂ ||೨|| ಮಾಷಸಗ್ನಂ ತು ತನ್ಮಾತ್ರಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯ ತ್ರಿವೇದೀದಸಃ ಗೋಕರ್ಣ
ವದ್ಧಸ್ತೇನ ತ್ರಿರಾಚಮೇತ್ ||೩||

“ಪ್ರಥಮಂಯುಕ್ತಿಬತಿ ತೇನ ಋಗ್ವೇದಂ ಪ್ರೀಣಾತಿ | ಯದ್ವೀತೀಯಂ ತೇನ
ಯಜುರ್ವೇದಂ ಪ್ರೀಣಾತಿ | ಯತ್ಕೀತೀಯಂ ತೇನ ಸಾಮವೇದಂ ಪ್ರೀಣಾತಿ |”

“ಸರ್ವಾದೇವತಾಃ ಪ್ರೀಣಂತ್ಯಗ್ನಿರ್ವಾಯುಃ ಪ್ರಜಾಪತಿರರ್ಕಚಂದ್ರಮಘ
ವಾನ್ ಇತಿ ವೈದಿಕಾಃ” ||೪|| (ಬೋಧಾ, ಸೂತ್ರ, ೪ನೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ೭-೩-೨-೩-೪)

ಈ ಆಚಮನವು ಬಹು ಸವಿತ್ರವಾದದ್ದು ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವ ಉಳ್ಳದ್ದೂ
ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ “ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಐದು ತೀರ್ಥಗಳು ಇರುತ್ತವೆ.
ಬೆರಳುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ದೇವ ತೀರ್ಥವು, ಬೆರಳುಗಳ (ಅಗ್ರ) ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಋಷಿ
ತೀರ್ಥವು, ಮಧ್ಯೆ ಅಗ್ನಿ ತೀರ್ಥವು, ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಮತ್ತು ತೋರ್ಬೆರಳುಗಳ ಮಧ್ಯೆ
ಪಿತೃ ತೀರ್ಥವು, ಹೆಬ್ಬೆರಳಿಗೆ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಾದುಹೋಗುವ ರೇಖೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ
ತೀರ್ಥವು ಇರುತ್ತದೆ. ಉದ್ದಿನ ಕಾಳು ಮುಳುಗುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಗೋಕರ್ಣಾ
ಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಬುಗ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೂರಾವರ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಆಚ
ಮನ ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರಥಮ ಆಚಮನವು ಋಗ್ವೇದವನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸು
ತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು, ಮೂರನೆಯದು ಸಾಮವೇದವನ್ನು
ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಇಂದ್ರ
ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರೀತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ವೈದಿಕಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶಿಖಾ-ಆಚಮನ :-

“ಸಪ್ರಣವ ಗಾಯತ್ರಾ ಶಿಖಾಂಬಧ್ವಾ ಆಚಮೇತ್” (ಆಚಾರಾದರ್ಶಃ)

ಓಂಕಾರ ವ್ಯಾಹೃತಿ ಮಂತ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಶಿಖೆ
ಯನ್ನು ಗಂಟುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ನಂತರ ಆಚಮನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಚಿದ್ರೂಪಿಣಿ ಮಹಾಮಾಯೇ ದಿವ್ಯತೇಜಃ ಸಮನ್ವಿತೇ | ತಿಷ್ಠದೇವಿ ಶಿಖಾ
ಬಂಧಿ ತೇಜೋವೃದ್ಧಿಂ ಕುರುಷ್ವಮೇ || (ಆಹ್ನಿಕಕಾರಿಕಾ)

“ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಳಾದ, ತೇಜಃಪುಂಜಳಾದ, ಮಾಯಾರೂಪಳಾದ ಗಾಯ
ತ್ರಿಯೇ ನನ್ನ ಶಿಖೆಯ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು, ಇದ್ದು ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
ಗೊಳಿಸು” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಮುಂದೆ ಉದ್ದಿಷ್ಟಕರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕು.

ಶಿಖಾರಾಹಿತ್ಯದ ಅನರ್ಥ :-

ಹೀಗೆ ಶಿಖಾ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೇ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ವಿಧ (ಕ್ರಾಫ್) ಧಾರಣೆ

ಮಾಡಿದವರು ಸರ್ವ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೂ ಹಠಾತ್ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ಕರ್ಮದಿಂದೊಂಟಾಗುವ ಸತ್ಪಲವನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಅನೇನೋಪವೀತಂ ನಿತ್ಯಧಾರ್ಯಂ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ ಅತಃಪವ ಭೃಗುಃ ಸದೋಪವೀತಿನಾ ಭಾವ್ಯಂ ಸದಾ ಬದ್ಧ ಶಿವೇನಚ | ವಿಶಿಖೋನುಪವೀತಶ್ಚ ಯಶ್ಚ ರೋತಿನ ತತ್ಕೃತಂ” || ಸ್ಮೃತಿ. ಚಿಂ. ಪುಟ ೮೪.

ಉಪನಯನವಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಶಿಖಾಯಜ್ಞೋಪವೀತಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರಲೇ ಬೇಕು. ಶಿಖಾ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನಾದಿಯಾವ ಕರ್ಮ ಕ್ಷಣ ಬಿಡದೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಇದೇ ಶ್ಲೋಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಅಜಾರೇಂದುಕಾರನು “ಅತ್ರ ಸದೇತ್ಯನೇನ ಉಪವೀತ ಧಾರಣಾದಿಃ ಪುರುಷಾರ್ಥತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಂ | ವಿಶಿಖಃ ಇತ್ಯಾದಿನಾ ಕರ್ಮಾಂ ಗತ್ವಂ ಚ |” ಎಂದು ಶಿವೆಯನ್ನು ಕರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನ ಅಂಗವೆಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಶಿಖಾ ಅವಶ್ಯ :—

“ಜಟಿಲಃ” (ಅಪಸ್ತಂಬ ಧರ್ಮಸೂತ್ರ ೨ ಖಂಡ ೩೦ನೇ ಸೂತ್ರ) ಸರ್ವಾಸ್ ಕೇಶಾನ್ ಜಟಾಂ ಕತ್ವಾಬಿಧೃಯಾತ್ ಶಿಖಾ ಜಟೋವಾ ವಾಪುಯೇದಿತರಾಸ್ (೩೨ನೇ ಸೂತ್ರ) ಅಥವಾ ಶಿಖಾಂ ಏವ ಜಟಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಇತರಾನ್ವೇಶಾಸ್ ವಾಪುಯೇ ನ್ನಾಪಿತೇನ (ಉಜ್ವಲಾ) ಅಪಸ್ತಂಬ ಧರ್ಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ ಖಂಡ ವಾದ ೨ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ “ಜಟಿಲಃ” ಎಲ್ಲಾ ತಲೆಗೂದಲುಗಳನ್ನೂ ಜಟಾ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರಬಹುದು. (ಋಷಿಗಳು ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.) ಅಂದರೆ ಕ್ಷೌರ ಕರ್ಮವೇ ಸುತರಾಂ ಇಲ್ಲ. ಉಪಪುತ್ರ, ಶ್ಮಶ್ರು, ಕೇಶ ಯಾವುದನ್ನೂ ವಸನ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಋಷಿಗಳಂತೆ ಆಯುಷ್ಯರ್ಮ ಇಲ್ಲ ದಿರಲು ಕಷ್ಟವಾದರೆ (ಸಾಧ್ಯವಿರದಿದ್ದರೆ) “ಶಿಖಾ ಜಟೋವಾ” ಶಿಖಾವನ್ನೇ ಜಟಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ವಾಪ ಯೇದಿತರಾಸ್ ಮಿಕ್ಕುಳಿದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ನಾಸಿಕನಿಂದ ವಸನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

ಶಿಖಾಲಕ್ಷಣಃ—

ಉಪಪಕ್ಷ=ಗಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮುಖದಲ್ಲಿರುವ ಕೂದಲುಗಳು, ಶ್ಮಶ್ರು=ಮೀಸೆ, ಕೇಶ=ತಲೆಕೂದಲು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಗಿಸಬೇಕು. ಶಿಖಾ ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು. ಶಿಖಾ ಎಂದರೆ ಗೋಪಾದ ಮಾತ್ರ ಪರಿಮಿತವಾದ ಕೂದಲು ಭಾಗ. ಋಷಾದಿಗಳ ಅನುಸಾರ ಹಿಂದೆ, ಮುಂದೆ, ಬಲ, ಎಡಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಬಿಡಬಹುದು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಧಿಯಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಮಾತ್ರ

ಬಿಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬಂದಿದೆ. ನೇದದಲ್ಲಿ "ಗೋಕ್ಷುರವಚ್ಚಶಿಖಾ" ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಥವಾ ಶತಾನಾಂಸಪ್ರತಿಗುಣಂ ಅಷ್ಟೋತ್ತರಮಧಾಪಿವಾ | ಕೇಶಾನಾಮಪಿ ಸಂಖ್ಯಾನಾಂ ಶಿಖೈಕಾಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ||ಅಪ ಸೂ. ದ್ವಿ. ಪ್ರಶ್ನ ಪಂಚಮಾಧ್ಯಾಯ ಪುಟ ೩೯. ನೂರರ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು+ಎಂಟು=೨೯೦೦-ಕೂದಲುಗಳ ಅರದಾಜು ಎಣಿಕೆಯುಳ್ಳ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಶಿಖಾ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದೊಂದು ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಮಿತಿಯ ಪರಿಚಾಯಕ ಮಾತ್ರ. ಒಂದು ಗೋಪಾದ ಸುತ್ತಳತೆಯುಳ್ಳ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕನುಸಾರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ವಪನ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಅದು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ೨೯೦೦ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಂತಾಗುವುದು.

ಶ್ರಾಧ್ಧಾರ್ಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಶಿಖಾ :—

ಈ ಶಿಖೆಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪ್ರಥಮ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಮಂತ್ರಣಾರ್ಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗಣನೆ ಮಾಡುವಾಗ "ಶಿಖಿಭ್ಯೋ ಧಾತುರಕ್ತೇ ಭ್ಯೋ ತ್ರಿದಂಡಿ ಭೃಶ್ವದಾಪಯೇತ್" (ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣಂ) ಸ್ಮೃ-ಚಂ-ಪುಟ ೧೫೭) ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಿಖಾವುಳ್ಳ ಸಾಧಾರಣ ಬಣ್ಣ (ಅಂದರೆ ಅತಿ ಕಪ್ಪು ಅಥವಾ ಅತಿ ಕೆಂಪು ಅಲ್ಲದ) ಗೃಹಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೋ ಅಥವಾ ತ್ರಿದಂಡಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗೋ ದಾನ ಕೊಡಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ 'ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪರಸ್ತ್ರೀ ದರ್ಶನ, ಸಂಭೋಗ ಮುಂತಾದ ಅಪರಾಧವು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗ ಶಿಖಾ ಸಹಿತವಾಗಿ ಮುಂಡನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ "ಸಕ್ಷಾರ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ" ಎಂದು ಹೆಸರು.

"ಸಶಿಖಂ ವಪನಂ ಕಾರ್ಯಂ ಅಸ್ನಾನಾತ್" ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ--ಆಶರೀರ ವಿಮೋಕ್ಷಾತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ನ ಚೆತ್ಯವೇತ್ ||)ಕಾತ್ಯಾಸ್ಮ್ಯ, ಸ್ಮೃತಿ ಚಂ-೭

"ಶುಕ್ಲಾಂ ಬರಧರೋ ನಿಚಕೇಶಸ್ತಶ್ಚ ನಖಃ ಶುಚಿಃ (ಯಾಜ್ಞಾ, ಸ್ಮೃ ೪೧-೧-೧೩೧) ನೀಚಂ--ನಿಕ್ಯತ್ತಂ=ವಪನ ಮಾಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೇಶ ಮತ್ತು ಮುಖದ ಕೂದಲುಗಳು, ಮೀಸೆಗಳು ಉಳ್ಳವನಾಗಬೇಕು. (ಅಂದರೆ ಶಿಖಾವನ್ನುಳಿದು ಮಿಕ್ಕ ಕೂದಲುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಪನ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾವ.) ಮತ್ತು ಶೈತ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು (ಶುಭ್ರವಾದ್ದು) ಧಾರಣ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲ ಸ್ನಾತಕಗೃಹಸ್ಥನ ಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು ಯಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶಿಖಾ ಬಂಧನಂ :—

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ಶಿಖಾ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ನಿತ್ಯ ಗಂಟು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧಾನವಿದೆ.

“ಶಿಖಿನಚ್ಚಿಖಯಾ ಛಾವ್ಯಂ ವಾನಾವರ್ತನಿಬದ್ಧಯಾ | ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ದ್ವಿರಾ
ವೃತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತಮಿತಿರಿತಂ” ಕಥುಮಿಸ್ತೃತಿ, ಆಚಾರೇಂದು ಪುಟ-೮.

ಶಿಖಾವನ್ನು ಬೆಂಕಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ಶಿಖೆಯನ್ನು ಎಡದಿಂದೊಮ್ಮೆ
ಸುತ್ತು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಕಾರವಾಗಿ ಎರಡು ಸಲ ಸುತ್ತು ಗಂಟು ಹಾಕಿದರೆ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಾ
ವರ್ತವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಶಿಖೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿಖಾ ಯಾವುದು ? :-

“ವಿಪ್ರಾದಿಕಾಣಾಂ ಖಲು ಮುಷ್ಠಿಮೇಯಕೇಶಾ ಶಿಖಾಸ್ಯಾದಧಿಕಾ ತತೋನ
ದ್ವಿಧಾ ತ್ರಿಧಾ ಮೃಘ ವಿಭಜ್ಯ ಬಂದಃ ಹ್ಯಲ್ಪಾ ತತೋಲ್ಪಾಪಿನಲಂ ಬಿತಾಪಿ”-
(ಸಂಧ್ಯಾರತ್ನ)—ಅಂದರೆ ಒಂದು ಮುಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗುವಷ್ಟು ಕೂದಲುಗಳುಳ್ಳದ್ದೇ
ಶಿಖಾ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ, (ಒಂದು ಮುಷ್ಠಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೂದಲುಗಳಿರಬಾರದು.
ಆ ಶಿಖಾವನ್ನು ಗಂಟು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಗಂಟು ಹಾಕಲು
ಬರದೆ ಇರುವಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಉದ್ದ ಸಾಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಗಂಟು
ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಉದ್ದ ಸಾಲದಿದ್ದರೆ ಮೂರಾದರೂ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ
ಗಂಟು ಹಾಕಲೇಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಬೀಳು ಬಿಡಬಾರದು. (ಜೋತಾಡುವಂತೆ ಇರ
ಬಾರದು.)

ವೇದಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಪುರುಷನು, ಶಿಖಾವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವರೂ, ಧರಿಸಬೇಕಾದ
ವರೂ, ಧರಿಸತಕ್ಕ ಕ್ರಮ. ಧರಿಸೋದರಿಂದ ಆಗುವ ಪ್ರಯೋಜನ, ಧರಿಸದಿದ್ದರೆ
ಆಗುವ ನಷ್ಟ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ವೈಶ್ವದೇವೇನ ಚತುರೋ ಮಾಸೋ ವೃಂ ಜತೇಂದ್ರರಾಜಾನಃ | ತಾಂಭೀರ್ಷಂ
ನಿ ಜಾವರ್ತಯಂತ ಪರಿ ಚ | ವರುಣ ಪ್ರಘಾಸೈಶ್ಚತುರೋಮಾಸೋ ವೃಂಜತ
ವರುಣ ರಾಜಾನಃ | ತಾಂಭೀರ್ಷಂ ನಿಶಾರ್ವತಯಂತ ಪರಿಚ ಸಾಕಾಮೇಘೈ ಚ
ತುರೋ ಮಾಸೋ ವೃಂಜಂತೋ ಮರಾಜಾನಃ | ತಾಂಭೀರ್ಷಂ ನಿ ಜಾವರ್ತಯಂತ
ಪರಿ ಚ |

ತತೋ ದೇವಾ ಅಭವನ್ ಪರಾಸುರಾಃ | ೩-೪-ಯಕ್ಗಳು. (ಕೃಷ್ಣ ಯಜು
ವೇದೀಯ, ತೈಶರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರಥಮಕಾಂಡ, ಪ್ರಪಾಟಕ ೫-೯-ಅನುವಾಕ

ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಸುರರ ಯುದ್ಧದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಒಂದು
ಸಂವತ್ಸರದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ
ಸ್ವಾಮಿಕ ದೇವತೆಗಳು, ವರುಣ ಸ್ವಾಮಿಕ ದೇವತೆಗಳು, ಚಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಕ ದೇವತೆ
ಗಳು ಹೀಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ
ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ನಿವರ್ತನ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಅಸುರರನ್ನು ಗೆದ್ದರು.

ನಿರ್ವತನಂ=ವಸನೀಯಾನಾಂ ಕೇಶಾನಾಂ ಸ್ಥಾಪನೀಯೇಭ್ಯಃ ಶಿಖಾಗತ ಕೇಶೇಭ್ಯಃ ಪೃಥಕ್ಕರಣಂ ನಿವರ್ತನಂ | ಪರಿವರ್ತನಂ=ಪೃಥಕ್ಕೃತಾನಾಂ ವಸನಂ ಪರಿವರ್ತನಂ—ಸಾಯಣ ಭಾಷ್ಯಂ=ಪುಟ=೨೫೨.

ಅಂದರೆ ವಸನ ಮಾಡಿಸಬೇಕಾದ ಕೇಶಗಳನ್ನು, ಇಡಬೇಕಾದ ಶಿಖಾಗತ ಕೇಶಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು=ನಿವರ್ತನೆ, ಬಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೇಶಗಳ ವಸನವೇ ಪರಿವರ್ತನೆ. ಇದೆ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಯಾರು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತಾರೆ, ವರ್ಷ ಪೂರ್ಣ ಅನ್ನವ್ಯಕ್ತವರಾಗಿ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಶತ್ರುಗಳು ಅನ್ನಾಭಾವದಿಂದ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಸೋಲುವರು. ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಯೋಜನ :—

ಯ ಏವಂ ವಿದ್ವಾನ್ ನಿವರ್ತಯತೇ ಪರಿ ಚ ದೇವತಾ ಏವಾ ಪ್ಯೇತಿ |
ನಾಸ್ಯ ರುದ್ರಃ ಪ್ರಜಾ ಪಶೂನಭಿಮನ್ಯತೇ | ೧೨|| ಅಂದರೆ ಸಾಯಣ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಯ ಏವಂ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಯಾಜೀ ಸ ಏಷ ದೇವಾನಾಂ ಸ್ವಭೂತಃ ಸಲ್ಲೋಕೇ ಸಮಾನಿತಃ | ತಸ್ಮಾದೇವಂ ವಿದ್ವಾನ್ ಶಲಲ್ಯಾ ಕೇಶಾನ್ ಪೃಥಕ್ಕುರ್ಯಾತ್ | ಲೋಹಿತಾಯಸೇನ ವವೇಚ್ಛ | ಸ ದೇವತಾ ಏವ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ | ಅಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಃ ಪಶೂನ್ ರುದ್ರಃ ನ ಹಿನಸ್ತಿ

ಯಾವನು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಯಾಜಿಯಾಗುತ್ತಾನೋ ಅವನು ದೇವತೆಗಳ ಸಕ್ಷದವನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ತರಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ವಿದ್ವಾನ್‌ನಂತನಾದ ಪಂಡಿತನು ಶಲಲೀಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಆಯಸ್ಕುರರಿಂದ ವಸನ ಮಾಡಿ (ನಿವರ್ತನ+ಪರಿವರ್ತನ ಮಾಡಿ) ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ ಅವನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು-ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು, ಪಶುಗಳನ್ನು ರುದ್ರನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲೂ ಮಂತ್ರಗಳುಂಟು “ದೀರ್ಘಾಯುತ್ವಾಯ ವರ್ಚಸೇ” ಇತ್ಯಾದಿ....

ಇಷ್ಟು ಮಂತ್ರ ಪೂತನಾದ ಶಿಖಾನನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೇ ಶಿಖಾ ಬಂಧನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಸ್ಮೃತ್ಯೋಂಕಾರಂ ಚ ಗಾಯತ್ರೀಂ ನಿಬದ್ಧೀಯಾತ್ ಶಿಖಾಂ ತತಃ (ಶಾನಕಸ್ಮೃತಿ, ಅಚಾರ-೩೫). ಗಾಯತ್ರಾತು ಶಿಖಾಂ ಬಧ್ವಾ ನೈಮಿತ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರತಃ | ಪಶ್ಚಾತ್ತು ಜುಟಿಕಾಂ ಬಧ್ವಾ ಸರ್ವಕರ್ಮ ಸಮಾರಭೇತ್. (ಸುಮಂತು ಸ್ಮೃತಿ).

ಒಂಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜ್ಞರಿಸಿ ಶಿಖೆಯನ್ನು ಗಂಟು ಹಾಕುವುದು. ಪುರುಷನು ಪೂರ್ವಾಭಿ ಮುಖವಾಗಿರುವಾಗ ನೈಋತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕೊನೆಗಂಟು ಹಾಕಿ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಜುಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಎಲ್ಲಾ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು.

ಅನಿವಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ :—

ಒಂದು ವೇಳೆ ಖಲ್ವಾಟ=ಬೊಕ್ಕತಲೆ (ಬೋಡು ತಲೆ) ಆಗಿ ಕೂದಲು ಉದುರಿ ಶಿಖಾ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ದರ್ಭೆಯನ್ನು ಗಂಟು ಹಾಕಿ ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು, ಕರ್ಮಾಚರಣೆ ಆರಂಭಿಸಬೇಕು.

ಖಲ್ವಾಟತ್ವಾದಿ ದೋಷೇಣ ವಿಶಿಖತ್ವೇನ್ನರೋ ಭವೇತ್ !

ಕೌಶೀಂ ತದಾ ಧಾರಯೇತ ಬ್ರಹ್ಮಗ್ರಂಥಿಯುತಾಂ ಶಿಖಾಂ ||

(ಕಾರಿಕೆ, ಆಚಾರೇಂದು-೧೪)

ಯಾವುದೇ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಾಗ ಶಿಖಾಗಂಟು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು.

ಶಿಖಾ ಗಂಟು ಹಾಕದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯನಾಯ :—

ವಿನಾ ಯಜ್ಞೋಪವೀತೇನ ತಥಾಧೌತೇನ ವಾಸಸಾ||

ಶಿಖಾಂ ಮುಕ್ತಾ ವಾಪ್ಯಾಚಾಮೇತ್ ಕೃತಸ್ಯೈವ ಪುನಃಕ್ರಿಯಾ|| ಪುಟ ೨೫

ನ ಮುಕ್ತ ಕೇತೋ ಜುಹುಯಾತ್ ನಾನಿ ಪಾತ ಜಾನುಕಃ ||

ಅನಿಪಾತತ ಜಾನೋಸ್ತು ರಾಕ್ಷಸೈಹ್ರಿಯತೇ ಹವಿಃ ||

(ಗೋಭಿಲಿಯ ಸ್ಮೃತಿ, ಆಚಾರೇಂದು ಪುಟ ೨೫೩)

ಅಂದರೆ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವಿಲ್ಲದೆ, ಶಿಖಾ ಬಂಧನ ಮಾಡದೆ, ಮಲಿನ ವಸ್ತ್ರಧಾರಣೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಕರ್ಮವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೈಶ್ವದೇವಾದಿ ಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಕಾಲುಗಳನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿದ್ದರೇ (ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳದೇ) ಶಿಖಾ ಗಂಟು ಹಾಕದೆ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವು ವ್ಯರ್ಥ. ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ತತ್ಪಲದ ಅಪಹರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿಖಾ ಬಿಚ್ಚಿ ಬೇಕಾದ ಕಾಲ :—

ತರ್ಜನೀಂ ರೌಹ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಗ್ರಂಥಿಯುತಾಂ ಶಿಖಾಂ ||

ಭೋಜನೇ ಮೈಥುನೇ ಮೂತ್ರೇ ಕುರ್ವನ್ ಕೃತ್ವೇಣ ಶುದ್ಧತಿ || ರತ್ನಮಾಲಾ ||

ಬಂಗಾರದ ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ತೋರು ಬೆರಳಿನಿಂದ ತೆಗೆಯದೇ, ಶಿಖಾ ಗಂಟು ಬಿಚ್ಚದೇ ಭೋಜನ, ಮೈಥುನ, ಮೂತ್ರ ವಿಸರ್ಜನಾದಿಗಳನ್ನು

ಮಾಡಬಾರದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂದರೆ, ಕೃತ್ಯಾದಿ ವೃತ್ತಾಚರಣೆಗಳು. ಇವುಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ತತಃ ಶಿಖಾಂ ಸ್ವಪುರತಃ ಕೃತ್ಯಾ ಮಜ್ಜೇನ್ನದೀ ಮುಖಃ ||ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣ||

ದಂತಧಾವನಾದಿಗಳ ತರವಾಯ ಶಿಖೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದೆ ತಂದುಕೊಂಡು ನದೀಮುಖವಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಬೇಕು.

ವಸನ ವಿಧಿ :—

ಈ ಶಿಖಾ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಾಗಲಾಗಲೀ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಸನ ಮಾಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲಾಗಲೀ ನಿಯತ ಕ್ರಮದಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಈ ವಸನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ಮಶ್ರುಣ್ಯಗ್ರೀವಾಪಯತೇಽಥೋಪ ಪಕ್ಷೌ ಅಥ ಕೇಶಾನ್ ಅಥಲೋಮಾನಿ ಅಥ ನಖಾನಿತಿ || ಗೃಹ್ಯಪ್ರಶ್ನೆ, ಅಚಾರ ಭೂಷಣ ಪುಟ ೧೪೯.

ಮೊದಲು ಮೊಸೆಯನ್ನು ನಂತರ ಉಪಪಕ್ಷ (ಗಡ್ಡೆ)ವನ್ನು, ನಂತರ ತಲೆಗೂದಲುಗಳನ್ನು, ದೇಹದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಅನಂತರ ನಖಗಳನ್ನು ವಸನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. (ನಖಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕರ್ತನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.)

ಇದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲೂ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ದೇವತೆಗಳೂ ಮತ್ತು ಅಸುರರೂ ಸಹ ವಸನ ಮಾಡಿದರು ಎಂಬ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ, ವಸನವಿಧಿಯನ್ನೂ, ಅದರ ಫಲವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ದೇವಾ ಯದ್ಯಜ್ಞೇಽಽ ಕುರ್ವತ | ತದಸುರಾ ಅಕುರ್ವತ | ತೇಽಸುರಾ ಉರ್ಧ್ವಂ ಪೃಷ್ಠೇಭ್ಯೋ ನಾಪಶ್ಯನ್ | ತೇಕೇಶಮಗ್ರೇಽಽ ವಪಂತ | ಅಥ ಶ್ಮಶ್ರುಣಿ | ಅಥೋಪ ಪಕ್ಷೌ ತತಸ್ತೇವಾಜ ಚ ಆಯನ್ | ಪರಾಭವನ್ | ಯಸ್ಯೈವಂ ವಪಂತಿ | ಅವಾ ಜೀತಿ ||೧|| ಅಥೋಪರೈವ ಭವಂತಿ | ಅಥದೇವಾ ಉರ್ಧ್ವಂ ಪೃಷ್ಠೇಭ್ಯೋಽಽಪಶ್ಯನ್ | ತ ಉಪಪಕ್ಷಾವಗ್ರೇಽಽ ವಪಂತ | ಅಥ ಶ್ಮಶ್ರುಣಿ | ಅಥ ಕೇಶಾನ್ | ತತಸ್ತೇಽಭವನ್ | ಸುವರ್ಗಂ ಲೋಕ ಮಾಯನ್ | ಯಸ್ಯೈವಂ ವಪಂತಿ | ಭವತ್ಯಾತ್ಮಾನ್ ಅಥೋಸುವರ್ಗಂ ಲೋಕಮೇತಿ (ಕೃಷ್ಣ ಯಜುರ್ವೇದೀಯ ತ್ರೈತ್ತರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ)

ಅಸುರರು ಮೊದಲು ವಸನವನ್ನು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಅವರು ಮೊದಲು ತಲೆಗೂದಲುಗಳನ್ನು, ನಂತರ ಮೊಸೆಗಳನ್ನು ಉಪಪಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ವಸನ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಯಜ್ಞಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನುಸರಿಸಿದರು. ವಸನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿ,

ನೀಚರಾಗಿ ಸೋತುಹೋದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾರು ದೈತ್ಯರಂತೆ ಮೇಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ ವಪನ ಮಾಡಿಸುವರೋ ಅವರೂ ನೀಚರಾಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೇವತೆಗಳಾದರೋ ಕಕ್ಷದಿಂದ ಉರ್ಧ್ವಕ್ರಮವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ತಿಳಿದು ಉಪ ಪಕ್ಷ, ಶ್ರುತೃ, ಕೇಶ ಎಂಬ ಕ್ರಮದಿಂದ ವಪನ ಮಾಡಿಸಿ ಉರ್ಧ್ವಲೋಕ (ಸ್ವರ್ಗ) ವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಹೀಗೆ ಯಾರು ದೇವತಾನುಸಾರಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಮರ್ಥರಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. (ಸಾಯಣ ಭಾಷ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ) ಇದಲ್ಲದೇ ಸ್ವಲ್ಪನೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಕ್ರಮಾಂತರವೂ ಶ್ರುತಿ ಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ೧ನೇ ಕಾಂಡ, ೫ನೇ ಪ್ರಪಾಠಕ, ೬ನೇ ಅನುವಾಕ, ೧, ೨, ೩ನೇ ಪುಕ್‌ಗಳು.

ಅಥೈತನ್ಮನುರ್ವಪ್ರೇ ಮಿಥುನಮಪಶ್ಯತ್ | ಸ ಶ್ರುಶ್ರೂಣ್ಯಗ್ರೀವಪತ |

ಅಥೋಪಪಕ್ಷೋ | ಅಥಕೇಶಾನ್ | ತತೋವೈಸಪ್ರಜಾಯತ ಪ್ರಜಯಾ ಪಶುಭಿಃ | ಯಸ್ಯೈವಂ ವಪಂತಿ | ಪ್ರಪ್ರಜಯಾ ಪಶುಭಿರ್ಮಿಥುನೈರ್ಜಾಯತೇ ಇತಿ

ಮನುವು ವಪನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಉರ್ಧ್ವ ಮತ್ತೂ ನೀಚ ಈ ಎರಡೂ ಕ್ರಮ ಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಮೊದಲು ಮೀಸೆ, ಉಪಪಕ್ಷ ನಂತರ ಕೇಶ ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ವಪನ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳಿಂದಲೂ, ಪಶುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವ ನಾಗಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೊಂದಿದನು. ಹೀಗೆ ಯಾರು ಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅವರೂ ಮಕ್ಕಳು, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಪಶುಗಳು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ (ಸಾಯಣ ಭಾಷ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ)

ಅಗ್ನಿರೇವ ಶಿಖಾನಾನ್ಯಾ ಯಸ್ಯಜ್ಞಾನಮಯೀ ಶಿಖಾ | ಸಶಿಖೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ

ವಿದ್ವಾನ್‌ನೇತರೇ ಕೇಶಧಾರಿಣಃ ||೧೧|| (ಅಥರ್ವ ಬ್ರಹ್ಮೋಪನಿಷತ್)

ಶಿಖಾ ಎನ್ನುವುದು ಅಗ್ನಿಯಿದ್ದಂತೆ. ಯಾರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಮಯವಾದ ಶಿಖೆ ಯಿರುವುದೋ ಅವರೇ ಶಿಖಿಗಳು. ಕೇವಲ ಕೂದಲುಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದವರೆಲ್ಲಾ ಶಿಖಿ ಗಳಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಶಿಖಾ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಆ ಶಿಖಾ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನರಹಿತರಾಗಿ ಶಿಖಾಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ಅನಾಚಾರಿಗಳಾಗುವುದು ವಿಹಿತವಲ್ಲ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಶಿಖಾಧಾರಣೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದೂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅದೇ ಉಪನಿಷತ್ತು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಿಖಾಜ್ಞಾನಮಯೀಯಸ್ಯ ಉಪವೀತಂಚ ತನ್ಮಯಂ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ಸಕಲಂ ತಸ್ಯ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋವಿದುಃ ||೧೨||

ಯಾರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಮಯವಾದ ಶಿಖೆ, ಜ್ಞಾನಮಯವಾದ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ವಿರುತ್ತದೋ ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವೂ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಹೀಗೆ ಇರುತ್ತದೆ : —

ಯಾರು ಶಿಖಾ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ವಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾದ ಅಂತಃಕರಣ ಉಳ್ಳವರಾಗಿ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಜ್ಞಾನಮಯವಾದ ಶಿಖಾ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸಕಲ ವಿಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶಿಖಾ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಗಳಿಂದ ಸಾಂಗ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡದೇ ಅಶುದ್ಧವಾದ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ತುಂಬುವವರೂ ಸಹ ಹಾಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಶುದ್ಧವಾದ, ಕಿಲುಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಹಾಲು ತುಂಬಿದವರಂತೆ ಅವರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಯಜ್ಞೋಪವೀತ—ಶಿಖಾ, ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಇವೆರಡರಿಂದ ರಹಿತನಾದವನು ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೂ ಅನಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

“ಯಜ್ಞಸೂತ್ರವಿಹೀನಸ್ಯಾದನರ್ಹಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು |

ಸೂತ್ರಸ್ಯೈವ ಭವೇನ್ಮೃತಃ ಶಿಖಾಹೀನಶ್ಚ ತಾದೃಶಃ ||”

(ಅಂಗೀರಸ ಸ್ಮೃತಿ, ಪುಟ ೫೫)

ಒಂದು ವೇಳೆ ಶತ್ರುಗಳು ದ್ವೇಷದಿಂದ ಶಿಖಾವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದರೆ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದೇಹದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕೂದಲನ್ನು ಕಿವಿಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಬೇಕು.

ಏನಕೇನಪ್ರಕಾರೇಣ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಶಿಖಾ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರಬಾರದೆಂಬುದು ಅಂಗೀರಸ ಹೃದಯ.

“ಶತ್ಯಚ್ಛನ್ನ ಶಿಖಃ ಸದ್ಯೋ ಬಿಭ್ರನ್ ಕರ್ಣೇ ಶುಚೀರ್ಯತನ್ |

ಪುನಃ ಸಂಸ್ಕಾರತಃ ಶುದ್ಧಃ ಪ್ರಭವೇನ್ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||”

(ಅಂಗೀರಸ ಸ್ಮೃತಿ, ಪುಟ ೫೭)

ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕೂದಲಿರಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಗೋವುಚ್ಛದ ಕೂದಲನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಕೇವಲ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಾದರೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಜಾಲ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದಲೇ ಪುರುಷನಿಗೆ ಶುದ್ಧ.

ಶಿಖಾಯಾಃ ರೋಗತೋನಾಶೇ ಕತ್ಸಾಯಾಃ ಸಂಕಟೇಽಪಿವಾ |

ಅನಶಾನ್ಸಹ್ಮತೋವಾಪಿ ಪುನಃ ಸಂಸ್ಕಾರ ಏವ ಹಿ |

[೧]

ಶಿಖಾರೋಹತಃ ಪಶ್ಚಾನ್ನತತ್ಸ್ಪರ್ಶಂ ಸಮಾಚರೇತ್ |

ತಾನದ್ಯೋವುಚ್ಛಲೋಮಾನಿ ಧಾರ್ಯಾಣ್ಯೇವ ವಿಧಾನತಃ ||

[೨]

ಪಾರ್ಶ್ವತಃ ಪರಿತೋಪಿವಾಪಿ ಸಮುದ್ಭಾತೈಶ್ಚ ರೋಮಭಿಃ |

ಶಿಖಾ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ನಚೇನ್ನೈವೋಪಹದ್ಯತೇ ||

[೩]

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಸೂಚನಾಯೈವಂ ತಾನಿ ಲೋಮಾನಿ ಧಾರಯೇತ್ |

ಅನ್ಯಥಾ ನಭವೇದೇವಂ ತಥಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಸಮಾಚರೇತ್ [೪]

ಶಿಖಾಂ ಸೂತ್ರಂ ಚ ತದ್ಭೃಗ್ವಂ ಬಾಹ್ಯಣತ್ಯಸ್ಯ ಮೂಲಕೇ
ಯಯಾ ಕಯಾ ಚ ವಿಧಯಾ ಶಿಖಾಂ ಸೂತ್ರಂ ಚ ಭಿಭೃಯಾತ್ || [೫]

ಶಿಖಾಚ್ಛೇದೋ ಪಂಚವಾರಂ ಯದಿ ಜಾಯೇತ ಶತ್ಯುಭಿಃ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ತಸ್ಯ ನಷ್ಟಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪುನಸ್ಸಂಸ್ಕಾರತೋಽಪಿ ತತ್ || [೬]
(ಅಂಗೀರಸ ಸ್ಮೃತಿ ೫೮-೬೫)

೧) ರೋಗದಿಂದಾಗಲಿ, ಬೆಂಕಿ ತಗಲಿದಾಗಲಿ, ಸಂಕಟದಿಂದಾಗಲಿ, ಬಲಾತ್ಕಾರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಾಗಲಿ ಶಿಖಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶವಾದರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಜೌಲ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೨) ಶಿಖೆಯ ಕೂದಲು ಬೆಳೆಯುವ ಪರಿಯಂತ ಗೋವುಚ್ಚ ಕೂದಲು ಧರಿಸಬೇಕು.

೩) ತಿರಸ್ಸಿನ ಎಡ-ಬಲ, ಹಿಂವೆ, ಹೀಗೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ (ಹುಟ್ಟಿರುವ) ರೋಮಗಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾದರೂ ಶಿಖಾ ಧರಿಸ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವುದೂ ಸಹ ಉಪಪನ್ನವಾಗಲಾರದು.

೪) ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವ ಸೂಚನೆಗಾಗಿ ಶಿಖಾಧಾರಣೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಹಾಗೆ ಧರಿಸ ದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರ ಆಚರಿಸಲೇಬೇಕು.

೫) ಶಿಖಾ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞೋಪವೀತಗಳೆರಡೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಮೂಲ ವಾಗಿದೆ. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕ್ರಮದಿಂದ ಅನೇಕದನ್ನೂ ಧರಿಸುವುದು ಅದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ.

೬) ಶಿಖಾವನ್ನು ಐದು ಸಲ ಕತ್ತರಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಧರಿಸಿದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವು ನಾಶ ವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಜೌಲ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೂ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಇದು ಅಂಗೀರಸರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶಿಖಾ ನೋಕ್ಷಸಾಧನ :-

“ಸರ್ವಾಣ್ಯಾಶ್ರಮ ಕರ್ಮಾಣಿ ನಿವಸಂತಿ ಶಿಖೋಪರಿ” (ಸಂಧ್ಯಾದರ್ಶಣ)

ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮ ಕರ್ಮಗಳೂ ಶಿಖೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವಿಲ್ಲದೇ ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ. ಮನಃಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೇ ಪರಾಪರತತ್ವಗಳ ವಿವೇಕ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷದಾಯಕನಾದ ಶ್ರೀ ಮುಕುಂದನಲ್ಲಿ ಸುದ್ದಂಡ ಭಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೇ ಮೋಕ್ಷ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪರಂಪರೆಗೆ ಮೂಲವಾದ ಶಿಖಾ ಯಜ್ಞೋ

ಪವೀತ, ವರ್ಣ ಆಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಶಿಖಾ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಗಳು ಬಹು ಮುಖ್ಯವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ “ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಈ ಗೊಡ್ಡು ಮಡಿ, ಆಚಾರ, ಶಿಖಾದಿಗಳಿಂದ ಏನು ?” ಎಂಬ ಕೆಲವರ ವಾದವು ಕೇವಲ ಹಾಳುಹರಟೆ, ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ತಾವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡಲು, ಪರರ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಲು ಮಾಡುವ ಕುಯುಕ್ತಿ ಮಾತ್ರವೇ.

ಶಿಖಾತ್ಯಾಗ=ಕರ್ಮ ಸನ್ಯಾಸ :—

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕರ್ಮಸನ್ಯಾಸದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರು ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾಗಿ ಸಾಧನ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ವಿಧಿಸುವ ವೇದವು ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕಾರದ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಶಿಖಾ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಓಂ ಆರುಣಿಃ ಪ್ರಜಾಪತೀರ್ಲೋಕಂ ಜಗಾಮ | ತಂ ಗತೋವಾಚ

ಕೇನ ಭಗವನ್ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಶಿಷತೋ ವಿಸೃಜಾನಿತಿ ?

ತಂ ಹೋವಾಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

ತವಪುತ್ರಾನ್, ಭ್ರಾತೃನ್, ಬಂಧ್ಯಾದಿನ್ ಶಿಖಾಂ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತಂ ಚ ಯಾಗಂ ಚ ಸೂತ್ರಂ ಚ.....ಇತ್ಯಾದಿ(ಆರುಣೀಯೀ ಅಥರ್ವವೇದ ಉಪನಿಷತ್)

ಆರುಣಿಯು ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವೇನು ? ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ‘ನೀನು, ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳೇ ಮೊದಲಾದ ಪರಿವಾರ ವನ್ನು, ಶಿಖಾ-ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು, ಯಾಗ ಸೂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡು (ತೆಗೆದು ಹಾಕು) ಶಿಖಾ ತೆಗೆದರೆ ಕರ್ಮಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದಂತೆ ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು.

ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪರಮಹಂಸರೆಂದಾಗಬೇಕಾದರೆ ಶಿಖಾ-ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮೋಪನಿಷತ್ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸಶಿಖಂ ವಸನಂ ಕೃತ್ವಾ ಬಹಿಃ ಸೂತ್ರಂ ತ್ಯಜೇದ್ಬುಧಃ |

ಯದಕ್ಷರಂ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ಸತ್ಯಮಿತಿಧಾರಯೇತ್ ||

ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪರಮಹಂಸೋಪನಿಷತ್‌ನಲ್ಲೂ ಇದೆ.

ಅಸೌ ಸ್ವಪುತ್ರ-ಮಿತ್ರ-ಕಲತ್ರ-ಬಂಧ್ಯಾದಿನ್ ಶಿಖಾಯಜ್ಞೋಪವೀತೇ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಂ ಚ ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಸನ್ನಿವ್ಯಾಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂ ಚ ಹಿತ್ವಾ ಕೌಪೀನಂ ದಂಡಮಾಚ್ಛಾದನಂ ಚ ಸ್ವಶರೀರೋಪಭೋಗಾರ್ಥಾಯ ಚ ಲೋಕಸ್ತೋಪಕಾರಾರ್ಥಾಯ ಚ ಪಂಗ್ರಹೇಚ್ಚ ನ ಮುಖ್ಯೋಽಸ್ತಿ ಕೋಽಯಂ ಮುಖ್ಯಾ ಇತಿ ಚೇದಯಂ ಮುಖ್ಯಃ

ಆಚ್ಚಾದನಂ=ಶಾಖೆ—ಈ ಶ್ರುತಿಗಳು ಶಿಖಾ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕರ್ಮಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಭಾಷಾಂತರದಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯ ದಲ್ಲೂ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದವನಿಗಷ್ಟೇ ಕರ್ಮಸನ್ಯಾಸ ? ಅದರಂತೆಯೇ ಶಿಖಾ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡವನಿಗಷ್ಟೇ ಅದರ ಪರಿತ್ಯಾಗ ?

ಅದಕಾರಣ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲಾದರೂ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ಅರಿವಾಗಿ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡರೆ ಮೋಕ್ಷೋಪಗ್ರಹದ ನಮಗೆ ಸಾಧನೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿಖಾಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಾನಪೇಕ್ಷೆ :—

ಯದ್ವೈಶಿಖಾಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕರು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಲಿಖಿತ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರೂ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ನಡೆದು ಬಂದ ಹಾದಿ, ಅವರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣ ಪುರಸ್ಕರವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜಾರ್ಯರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮಾಣದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ (ಆಚಾರೇಂದು ಪುಟ ೬೭ರಲ್ಲಿ) “ಶಾಖಾಂ ಶಿಖಾಂ ಚ ಪುಂಧ್ರಂ ಚ ಸಮಯಾಚಾರಮೇವ ಚ | ಪೂರ್ವೈರಾಚರತಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಅನ್ಯಥಾ ಪತಿಕೋ ಭವೇತ್” (ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ)

ಮುಕ್ ಶಾಖಾ, ಯಜುಃಶಾಖಾ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಶಿಖಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಉರ್ಧ್ವಪುಂಧ್ರಾದಿಗಳ ಧಾರಣದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಿಕರನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪತಿಕನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈಗಿರುವವರ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ) ಅಜ್ಜ ಮುತ್ತಜ್ಜ ಅವರ ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಅವರು ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ ಅವರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ “ನಾನೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ! ನನ್ನ ವಂಶ ಇಂತಹುದು, ನನ್ನ ತಂದೆ ಇಂತವರು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲೂ ನಾಚಿಕೊಂಡವನು ಬದುಕಿ ಏನು ಉಪಯೋಗ ? ಈಗಿನ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ :—

ಪೂರ್ವಿಕರೂ, ಪ್ರಾಚೀನರೂ ಅದ ಹಿರಿಯರ ಮತ್ತು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಮಾತು ಕೇಳದೆ ಅವರನ್ನೂ, ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ, ಸದಾಚಾರವನ್ನೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಈ ಸವಿತ್ರ ಧಾರತ ಧಾಮಿಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಆಳಿ ತಿರುಗಿ ಹೋದಂತಹ ಅಂಗರ ಈ ಕ್ರಾಫ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ದೀಕ್ಷೆಯೋ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ! “ಲಾವಣ್ಯಂ ಕೇಶ ಧಾರಣಂ” ಎಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಕೇಶ (ತಲೆಗೂದಲು) ಧರಿಸುವುದೇ ಅಲಂಕಾರ, ಲಾವಣ್ಯ ಎಂಬುದು ಕಲಿಯುಗದ ಧರ್ಮವೋ ಏನೋ ? ‘ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲ’ ಎಂದು ತೋರಿಸು

ವಂತೆ ವೇಷ-ಭೂಷಣ, ಅನಾಚಾರಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ ಸರ್ಕಾರದವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನೌಕರನಿಗೆ ಯಾವ ದರ್ಜೆಯ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸರಕಾರದವರು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾರೋ ಅದನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾವೇಕೆ ನಮ್ಮ ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ, ಉತ್ತಮವಾದ, ವೈಷ್ಣವರ ಪ್ರಧಾನ ಚಿಹ್ನೆಯಾದ ಶಿಖಾ ಮೊದಲಾದ ವೇಷ-ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಆಚ್ಛಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ?

ಶಿಖಾ ಇದ್ದರೂ ಅಭಾಸ ವೈದಿಕ :-

ಕೆಲವರು ಹಿಂದೆ ಶಿಖಾ ವೈದಿಕರ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಮುಂದೆ ಕ್ರಾಫ್ ಲೌಕಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ, ಹೀಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಖಾಸಹಿತವಾದ ಕ್ರಾಫ್ ಧರಿಸಿ ಉಭಯತೋ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಅವಲಕ್ಷಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ ಹಾಗೂ ಶಿಖಾಕ್ಕೆ ಮಾಡಿರುವ ಅವಮಾನವಷ್ಟೇ ?|| ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದು "ರಾಮಾಯ ಸ್ವಸ್ತಿ, ರಾಮಾಯ ಸ್ವಸ್ತಿ" ಎಂಬಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯದು, ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಎರಡಕ್ಕೂ ಮಂಗಳ ಹಾಡುವ ಅವಿವೇಕಿಯ ಬುದ್ಧಿ ವಿಜೃಂಭಿತವೇ ಸರಿ ಹಾಗೂ ನಮಗೆ ಈ ಶಿಖಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ದಾಢ್ಯವಿದೆ ? ಎಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂಕುಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಾವೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪಾಪಕರ್ಮದ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ರೀತಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾವೇಕೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸಾಧನೆಯನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬಾರದು ?

ಅಹಹ ಕಲಿಕಾಲಸ್ಯ ಮಹಿಮಾ ?|||

ಇದರಿಂದ ವೇದಕ್ಕೆ, ವೈದಿಕಧರ್ಮಕ್ಕೆ, ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ, ವೈದಿಕರಿಗೆ, ಪಾಂಡೀನಾಯರಿಗೆ ಆಗುವ ಅವಹೇಳನ-ಅವಮಾನಕ್ಕಂತೂ ಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಶಿಖಾ ಧರಿಸಿದ ವೈದಿಕಾಭಾಸನು ಖಾನಾವಳಿಯಲ್ಲಿ (ಹೋಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ) ತಿನ್ನುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ದುರಾಚಾರ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಸ್ತ ವೈದಿಕ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ದೂಷಿಸುವುದು (ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುವುದು) ಅನುಚಿತ. ಈ ವಿಧವಾದ ಕೆಲವರ ಬುದ್ಧಿ ದೋಷವನ್ನು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುವುದೂ ಸಹ ಮೂರ್ಖತನವೇ ಆಗಿದೆ.

ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸಾಲದಿದ್ದರೂ ಈ ಘೋರ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಧೀರ ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಿಗೆ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲು ಏಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಬಾರದು ? ಆದ್ದರಿಂದ "ಧರ್ಮೋ ರಕ್ಷತಿ ರಕ್ಷಿತಃ" ಎಂಬ ಅಭಿಯುಕ್ತೋಕ್ತಿಯಂತೆ ನಿರ್ವಂಚನೆ

ದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಅತಿತು ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಅದ್ವೈತಾರ್ಥವಲ್ಲವೇ ? ಸ್ವಯಂ ಅಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾಗಿ ಪರರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವುದು ವಂಚನೆಯಲ್ಲವೇ ?

ಸ್ವಯಮನವತೀರ್ಣಃ ಕಃಪರಾನ್ ತಾರಯಿಷ್ಯತಿ ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸ್ವವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಧಾನಾಂಗವಾದ ಶಿಖಾವನ್ನು, ನಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರೂ, ಸಜ್ಜನ ಜಗದ್ಗುರುಗಳೂ ಆದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದೇವರು ತಮ್ಮ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಅನುಷ್ಠಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತ್ರಿಸುಮಧ್ಯವಿಜಯದಲ್ಲಿ—

“ಉಪನಿಷಾಯ ಸುತಂ ಸಮಲಂಕೃತಂ ಕುಶಲಿನಂ ಕುಶಲೀಕೃತಶಿರ್ಷಕಮಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು, ಅವರ ಶಿಷ್ಯರೆನಿಸಿ, ಅವರ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿ, ಅವರು ನಡೆದಂತೆ ಏಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು ?

ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನರ ಅನುಕರಣೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರ ಅಥವಾ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ, ವೇದಾದ್ಯುಕ್ತ ಸದ್ಧರ್ಮ ಪರಿಪಾಲನೆ ಇವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಅವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಪರಮ ಅಪರೂಪವೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಆದ ನಮ್ಮ (ವೈಷ್ಣವ) ಜನ್ಮವನ್ನು ಆದಷ್ಟೂ ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸೋಣ. ಇದೇ ಶ್ರೀ ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣರಿಗೂ ಬಹು ಪ್ರೀತಿಕರ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಗುರೋರ್ದಿವ್ಯಾ ಚರಣಾಂಭೋರುಹಸ್ಪೃಶಿಃ |
ಮಾತಾ ಕೃತೇ ಭವತ್ಯಸ್ಯಾಃ ಕೇವಲಂ ಲೇಖಕಾ ನಯಮ್ ||

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಗುರುಸದ್ ಹೃದಯಾಂತರಸ್ಯ |
ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಹೃತ್ಸರಸಿಜೇ ಕೃತವಾಸ ಭೂಮೇಃ ||
ಶ್ರೀ ಭರ್ತುರಾಶ್ರಿತಜನಾಮಿತವಾಪ ಹರ್ತುಃ |
ಶ್ರೀ ಸೇವಿತೇ ಕೃತಿಮಿಮಾಂ ಚರಣಾರ್ಪಯೇಹಂ ||

|| ಮಧ್ವೀಶಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||